

Obchodní akademie, Střední odborná škola knihovnická
a Vyšší odborná škola Brno, příspěvková organizace

Vzdělávací program: Informační služby a knihovnictví

Absolventská práce

Artotéky v ČR

Autor práce: Štěpánka Veselá

Vedoucí práce: Mgr. Božena Děcká

Brno 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že tato absolventská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Všechny použité informační zdroje, které jsem při vypracování používala nebo z nich čerpala, uvádím v použité literatuře.

Souhlasím se zapůjčováním absolventské práce pro studijní účely OA, SOŠK a VOŠ Brno, příspěvkové organizace.

V Brně 26. dubna 2019

Poděkování

Děkuji své vedoucí práce Mgr. Boženě Děcké za pomoc při vypracování mé absolventské práce. Současně děkuji Mgr. Táni Šedové, PhD. za cenné informace a rady, které mi během tvorby této práce poskytla a bez které by tato práce nemohla vzniknout.

Anotace

Absolventská práce *“Artotéky v ČR“* řeší problematiku artoték především v České republice a pro porovnání částečně i ve světě. Zabývá se vymezením pojmu a historií artoték. První část práce je zaměřena na současnou situaci v ČR. Obsahuje informace jak o veřejných artotékách, tak i o soukromých půjčovnách umění, které mají spíše komerční charakter. Samostatná kapitola je věnována nejnovější půjčovně obrazů - Artotéce Moravské galerie, otevřené v říjnu roku 2017. Kapitola podrobně popisuje chod artotéky v této instituci a přibližuje příčiny jejího vzniku. Pozornost je věnována i zahraničním artotékám, zejména těm v Rakousku, Německu a USA, kde mají artotéky bohatou historii. Kapitola o artotékách v zahraničí popisuje jejich fungování při muzeích, školách nebo samostatně. Poslední část práce obsahuje všechny důležité kroky, které je nutno dodržet při zřizování artotéky. Jedná se o návod, jak úspěšně připravit a provozovat artotéku v českém prostředí.

Klíčová slova

artotéky * výtvarné umění * grafické dokumenty * Moravská galerie v Brně * pronájem umění

Abstract

The final work “Art lending libraries in the Czech Republic“ focuses on this type of libraries in the Czech Republic and partly in the world. It deals with the definition of the term and history of art lending libraries. The first part describes the current situation in the Czech Republic. It contains the information about the public art lending libraries as well as about the private art rentals that are commercial in nature. The next chapter is devoted to the latest art rental – art lending library in the Moravian gallery, opened in October 2017. This chapter describes how the art lending library works in this institution and why it was created. The attention is also paid to the foreign art lending libraries, especially to those in Austria, Germany and the USA, where they have a long history. The chapter about art lending libraries abroad describes how they work in museums, schools or separately. The last part of this final work contains all the important steps to be taken when creating the art lending library. This manual shows how to prepare and run a successful art lending library.

Key words

art lending libraries * fine art * graphic documents * Moravian gallery in Brno * art rental

Obsah

Úvod.....	8
1. O artotékách	9
1.1 Pojem artotéka.....	9
1.2 Historie.....	10
2. Problematika artoték v ČR	13
2.1 Artotéka Městské knihovny v Praze	13
2.1.1 Vznik a charakteristika.....	13
2.1.2 Fond.....	15
2.1.3 Akvizice a zpracování	16
2.1.4 Doprovodné akce.....	17
2.2 Artotéka města Plzně.....	18
2.2.1 Vznik a charakteristika.....	18
2.2.2 Fond a akvizice.....	19
2.2.3 Webové stránky a katalog.....	20
2.3 Soukromé půjčovny.....	21
2.3.1 Galerie	21
2.3.2 Umělci	23
3. Artotéka Moravské galerie	25
3.1 Moravská galerie	25
3.2 Knihovna.....	26
3.3 Artotéka	28
3.3.1 Vznik	28
3.3.2 Charakteristika a poslání	28
3.3.3 Sbírka	30
3.3.4 Akvizice a zpracování	31
3.3.5 Webové stránky a katalog.....	33
3.3.6 Zahraniční spolupráce	33
3.3.7 Doprovodné akce.....	34

4. Zahraniční artotéky.....	35
4.1 Německo.....	35
4.1.1 Artotéka – Prostor pro mladé umění v Kolíně nad Rýnem.....	35
4.2 Rakousko.....	37
4.2.1 Artotéka MUSA, Vídeň.....	37
4.3 USA.....	39
4.3.1 Minneapolis Art Lending Library (MALL).....	39
4.3.2 Massachusetts Institute of Technology (MIT).....	41
5. Jak zřídit artotéku	43
Závěr.....	48
Použitá literatura	49

Úvod

Téma této práce bylo vybráno na základě odborné praxe, která byla absolvována v listopadu 2017 v knihovně Moravské galerie v Brně. V tomto čase se ve zrekonstruované knihovně nově nacházela také artotéka, služba v Brně ojedinělá a v České republice do té doby málo se vyskytující. Během měsíční praxe bylo bližší poznáno fungování artotéky a tato služba velmi zaujala. Mít možnost si za malou finanční částku půjčit originální umělecké dílo a zpříjemnit si tak prostor kolem sebe je bezpochyby skvělé. Při dalším studiu tohoto tématu bylo zjištěno, že v ČR se nachází další dvě artotéky – veřejná Artotéka Městské knihovny v Praze a Artotéka města Plzně, která však veřejnosti přístupná není. Bylo zjištěno, že mohou existovat různé formy artoték a tak při výběru tématu bylo rozhodnuto pro zpracování právě otázky těchto netradičních půjčoven umění. Tato práce se zaměřuje na nejrozličnější formy artoték v ČR i ve světě a jejich historii.

Práce je rozdělena do pěti kapitol. První kapitola se věnuje vysvětlení pojmu artotéka, definuje význam slova a uvádí jaké je její poslání. Dále kapitola popisuje vznik prvních artoték ve světě. Druhá část je zaměřena na současnou situaci artoték v ČR. Zabývá se fungováním artoték v Praze a Plzni a představuje soukromé galerie, které se rozhodly pro pronájem svých děl. Rovněž jsou zde představeni umělci, kteří tuto možnost nabízejí sami. Následující kapitola je celá věnována Artotéce Moravské galerie v Brně. Podrobně se věnuje okolnostem jejího vzniku, akviziční strategii a fondu, popisu jejího chodu a spolupráci se zahraničními artotékami. Čtvrtá kapitola se věnuje vybraným půjčovnám umění v zahraničí. Jsou zde zastoupeny příklady artoték z Německa, Rakouska a USA, které fungují každá na jiném principu. Poslední část je návodem na vytvoření veřejné artotéky a uvádí důležité kroky k jejímu vybudování.

Artotéka je pro většinu obyvatel ČR neznámý pojem, jelikož tato služba u nás není příliš rozšířená. S touto půjčovnou umění se mohou zatím setkat jen ve třech městech, z toho jen ze dvou míst je možné si vypůjčit obrazy domů. Cílem této práce je přiblížit artotéky v ČR a popsat jejich činnost. Zároveň umožňuje čtenáři vytvořit si představu o fungování některých zahraničních artoték. Druhým cílem bylo vytvoření návodu pro ty, kteří by chtěli veřejnou artotéku založit.

1. O artotékách

Artotéka je v naší republice zatím pojem, který mnoha lidem nic neříká. Význam tohoto slova budou znát nejspíše jen její uživatelé. Přestože je toto slovo pro většinu obyvatel ČR nové a neznámé, kořeny této služby sahají již do počátku 20. stol.

1.1 Pojem artotéka

Česká Terminologická databáze knihovnictví a informační vědy definuje artotéku jako “*knihovnu nebo dílčí fond knihovny, pozůstávající zpravidla z reprodukováných děl výtvarného umění (např. grafika, fotografie, plakáty, apod.) a z knihovního fondu relevantních textových dokumentů z oboru výtvarného umění*“ nebo “*fond originálních uměleckých děl a reprodukcí a související literatury.*“¹ První doklad o tomto slově v českém prostředí je v lexikálním archivu Ústavu pro jazyk český z roku 1981. Pojem artotéka je složen ze dvou slov. První část je z latinského *ars* znamenající umění, druhá část složeniny je podoba řeckého *théké* znamenající sklad či úschovnu.² S druhou částí slova se pojí i další odborné termíny např. fonotéka (půjčovna zvukových záznamů), lekotéka (půjčovna hraček a her), atd. Z termínů souvisejících s uměním je to pak např. pinakotéka (obrazárna) či glyptotéka (sbírka uměleckých soch). Podobný význam jako artotéka má slovo grafotéka. Rozdíl je jen v tom, že artotéka půjčuje všechny druhy umění, zatímco grafotéka je zaměřena pouze na originální grafická díla – práce na papíře. I přes to, že používají název artotéka, jsou některé instituce spíše grafotékami.

Výraz artotéka vznikl ve Švédsku v roce 1964.³ Jedná se o veřejnou půjčovnu umění, která většinou bývá přidružena ke knihovně, muzeu, uměleckému spolku nebo spadá pod správu městského odboru kultury. Fungovat může však i samostatně. Soukromé osoby, instituce i firmy si v ní mohou zapůjčovat obrazy, grafiky, plastiky nebo fotografie za nízké poplatky nebo zdarma. Většinou se jedná o originály,

¹ SODOMKOVÁ, Jana. Artotéka. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=00001973&local_base=KTD.

² POLÍVKOVÁ, Alena. Artotéka. *Naše řeč* [online]. 1984, roč. 67, č. 2 [cit. 2019-04-22]. ISSN 2571-0893. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6454>

³ MACHÁČKOVÁ, Pavla. *Problematika artoték ve veřejných knihovnách*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Mgr. Jan Lidmila.

nabízet může však i reprodukce slavných obrazů. Dílo si vypůjčitelé mohou ponechat po omezenou dobu, od 1 měsíce až po 1 rok.

Velmi často se artotéky zaměřují na současné umění. Díky tomu se i široká veřejnost dozvídá o nejnovějších trendech v oblasti umění a může si k němu vytvořit vztah. Posláním artotéky je mimo zprostředkování umění veřejnosti také podpora umělců. Často jsou proto ve sbírkách artoték zastoupeni mladí začínající umělci nebo má sbírka regionální charakter. Artotéky mají také vzdělávací charakter. Pomocí nejrůznějších doprovodných akcí dokazují, jak výtvarné umění obohacuje náš život a činí jej zajímavější.

1.2 Historie

První myšlenky na půjčování umění veřejnosti se začaly objevovat již na začátku 19. století v Německu. První snahy však ztroskotaly a k většímu rozmachu artoték tak došlo až na konci 19. století a začátku 20. století. V tomto období začaly vznikat artotéky v USA. První veřejnou půjčovnu umění zřídila Denver Public Library v roce 1891 pod vedením knihovníka Johna Cottona Dany. Původním záměrem bylo půjčovat obrazy učitelům jako učební pomůcky, jelikož knihovna sídlila na střední škole. V roce 1902 Dana vytvořil sbírku umění i v Newark Public Library v New Jersey.⁴ Tato sbírka dnes obsahuje tisky, plakáty, knihy o umění, fotografie nebo pohlednice.

Vývoj artoték dále pokračoval přes Velkou Británii, Skandinávii a Nizozemí až do Německa. Zde se první půjčovny umění objevily ve 20. letech ve Frankfurtu nad Mohanem, Berlíně a Ulmu.⁵ Všechny snahy však přerušila válka. Za vlády nacistického režimu bylo Německo od umělecké scény západu odříznuté, moderní umění bylo likvidováno a zavržení umělci se nesměli realizovat.⁶ Rozmach artoték

⁴ HAIGHT, Sarah. *American art lending, 1895-1975*. 2006. A Master's Paper for the M.S. in L.S degree. The University of North Carolina at Chapel Hill. Advisor: David Carr.

⁵ HAGENSTRÖM, Juliane. *Bilder verleihen wie Bücher: Artotheken und der Einsatz von Kommunikationspolitik als Marketinginstrument*. Bibliothek. Forschung und Praxis, 1999, vol. 23, no. 3. Dostupné z: <https://www.degruyter.com/downloadpdf/j/bfup.1999.23.issue-3/bfup.1999.23.3.332/bfup.1999.23.3.332.pdf>

⁶ ŠEDOVIČ, Táňa. *Specifika veřejných muzeí výtvarného umění a jejich role v procesu komunikace s veřejností: Nástin situace v České republice a její srovnání s rakouským a německým prostředím*. Brno, 2015. Disertační práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce prof. PaedDr. Radek Horáček, Ph.D.

přišel až v 60. a 70. letech. V roce 1968 byla po vzoru půjčovny umění v Greenwich v Anglii (partnerském městě okrsku Reinickendorf v západním Berlíně) otevřena Graphothek Berlin. Jelikož chyběly finance, díla darovali samotní umělci či majitelé galerií. O dva roky později byla taktéž v Berlíně založena další artotéka - Artothek des Neuen Berliner Kunstvereins (Artotéka nového berlínského uměleckého spolku), která již podporovala umělce prostřednictvím nákupů jejich děl. Díky těmto dvěma artotékám se v celém Německu začalo se zakládáním dalších takovýchto půjčoven. Následovaly artotéky v Kolíně nad Rýnem, Freiburgu, Brémách, Duisburgu, Erlangenu a dalších městech. Některé z nich existují ještě dnes. Mimo klasické artotéky existují také např. artotéky určené pouze dětem či mobilní artotéka, tzv. Artothekmobil.

Po vzoru německých artoték byla v roce 1979 otevřena artotéka ve Vídni. Zasloužil se o to zejména radní pro kulturu Dr. Helmut Zilk. Artotéka patřila do roku 2006 ke kulturnímu spolku Alte Schmiede, po vzniku muzea MUSA o rok později se přestěhovala do nových prostor a stala se jednou ze tří složek této instituce. Další artotéky v Rakousku vznikly až v novém tisíciletí – v roce 2002 v Kremži a 2009 v Linci. Sbírkou všechny třech artoték tvoří díla ze spolkových sbírek měst a artotéky jsou velmi spjaté s regiony, kde působí. Na komerčnějším principu funguje artotéka uměleckého spolku Fotohof, založená v roce 2009, která fotografie ze své sbírky pronajímá i prodává. Poslední artotékou v Rakousku je Artothek des Bundes, jež spravuje sbírku spolkového ministerstva a díla poskytuje do prostor spolkové správy Rakouska a zahraničí. Vybrané práce jsou formou dlouhodobých zápůjček v péči rakouských muzeí nebo poskytnuty pro výstavní projekty. Od roku 2012 je fond artotéky uložen ve vídeňském muzeu Belvedere.⁷ V Rakousku se nadále snaží vytvářet další projekty, které by lidem umožnily vypůjčit si umělecké dílo.

Postupně se tato služba rozšířila i do Francie. Zde se většina artoték otevřela v 80. letech díky iniciativě Ministerstva kultury. Během čtyř let se zde otevřelo na 26 artoték, které byly rozmístěny po celé Francii. Další 15 jich vzniklo

⁷ ŠEDOVI, Táňa. Historie artoték. *Čtenář: Měsíčník pro knihovny*. 2019, roč. 71, č. 2, s. 43-46. ISSN 0011-2321.

v následujících letech.⁸ Nejvíce artoték je dnes v regionu Auvergne-Rhône-Alpes na jihovýchodě země. Podobně jako v Německu mají i francouzské artotéky svoje sdružení, které se nazývá Adra, a podporuje jejich vzájemnou spolupráci a rozvoj.⁹

Dnes se trend půjčování umění postupně dostává i do Itálie, Kanady, Austrálie nebo na Island.

V České republice se první veřejná artotéka objevila v roce 1983, jako součást nově vzniklé pobočky Městské knihovny v Praze, na sídlišti v Opatově.

⁸ Historique – ADRA. ADRA [online].[cit. 2019-04-20]. Dostupné z: <https://www.artotheques-adra.com/historique.php>

⁹ Novinky ze zahraniční knihovnické literatury. *Knihovna*. 2012, roč. 23, č. 1, s. 104. ISSN 1801-3252.

2. Problematika artoték v ČR

V České republice mají artotéky velmi malé zastoupení. V podstatě zde nalezneme pouze dvě, které jsou přístupné veřejnosti a jsou součástí větších státních institucí. Jedná se o artotéky v Praze - Opatově a Brně. V Plzni nalezneme ještě městskou artotéku, která ale slouží jen potřebám města. V této kapitole si představíme pražskou artotéku spolu s artotékou v Plzni a soukromými půjčovnami. Brněnské artotéce je věnována samostatná následující kapitola.

2.1 Artotéka Městské knihovny v Praze

Městská knihovna v Praze jako první v ČR zřídila artotéku. Nachází se v městské části Opatov na území Prahy 11. Jedná se o druhou největší pobočku Městské knihovny Praha. Kromě artotéky zde nalezneme oddělení pro děti, studovnu a fonotéku. Nabízí bezbariérový přístup, bibliobox a databáze EBSCO, Oxford Art Online a Oxford Music Online. Svým uživatelům slouží již od roku 1983.

2.1.1 Vznik a charakteristika

Nápad založení artotéky vznikl v roce 1978. Pražské knihovníky toto speciální oddělení knihovny zaujalo při jejich cestě do Drážďan a navrhli její zřízení i u nás. Artotéka se tak stala součástí nově otevřené pobočky v Opatově. Architektonické řešení bylo koncipováno tak, aby vyhovovalo především artotéce. Ještě v roce 1978 začalo budování fondu literatury, týkající se výtvarného umění a uměleckořemeslných oborů. Do otevření se podařilo nashromáždit dostatečný počet uměleckých děl – obrazových reprodukcí i grafických listů. Postupem času přibývala další výtvarná díla a potřebné vybavení. Byly vytvořeny katalogy a výpůjční řád s výpůjčním systémem byly uzpůsobeny tomuto specifickému fondu.¹⁰

Artotéka má většinu svého fondu ve volném výběru. Obrazy jsou skladovány v otevřených regálech a řazeny na základě přírůstkovo – formátového stavění. Zarámované reprodukce a grafiky půjčuje absenčně, některé cennější grafiky a volné listy jsou však pouze k prezenčnímu studiu. Artotéka má zvlášť výpůjční pult pro

¹⁰ MACHÁČKOVÁ, Pavla. ref. 3

obrazy a zvláště pro knihy. Grafické dokumenty jsou půjčovány přímo v oddělení artotéky, knihy pak u pultu ve vstupní části knihovny. Grafika se půjčuje rámovaná či paspartovaná a reprodukce v rámech nebo jako volné listy. Pro všechny grafické dokumenty má artotéka připraveny ochranné obaly pro transport. Jedná se o textilní tašky pro zarámované dokumenty, pro volné listy jsou k dispozici desky nebo tubusy.¹¹

Dokumenty z fondu artotéky si může půjčovat každý registrovaný čtenář Městské knihovny Praha s platným čtenářským průkazem.¹² Pro registraci musí zájemce vyplnit přihlášku, prokázat se dokladem totožnosti a zaplatit poplatek. Jako čtenářský průkaz může sloužit čtenářský průkaz Městské knihovny, vydávaný na všech pobočkách, nebo čipová karta Lítačka. Kartu lze používat jako průkazku v Pražské integrované dopravě a rovněž jako průkaz do Městské knihovny v Praze. Čtenářským průkazem může být i průkaz ISIC.

Vypůjční doba pro rámované obrazové dokumenty je až 26 týdnů s možností prodloužení až na rok. Prodloužení je možné přes čtenářské konto uživatele, e-mailem, telefonicky nebo osobně na pobočce. Pro půjčování grafik má artotéka speciální pravidla. Smí si je vypůjčit pouze čtenář s registrací delší než jeden rok a s žádnými nevypořádanými závazky vůči knihovně. Od druhého roku členství artotéka půjčuje maximálně tři malé a jednu střední grafiku nebo čtyři malé. Od třetího roku členství půjčuje grafik maximálně šest.

Poplatky za půjčení grafických dokumentů nejsou stanoveny, účtuje se pouze poplatek za rezervaci díla, který činí 10 Kč. V případě pozdního vrácení je poplatek stanoven na 5 Kč za dílo a pracovní den. Při poškození skla se cena finanční náhrady odvíjí od jeho velikosti. U malých formátů je to 100 Kč, za poškození střední velikosti skla zaplatí uživatel 200 Kč a za velký 350 Kč. Při drobnějších oděrkách rámu nebo skla činí poplatek 50 Kč. Za ztrátu reprodukce uživatel zaplatí její pořizovací cenu, u grafik její současnou cenu.¹³

¹¹ MACHÁČKOVÁ, Pavla. ref. 3

¹² Opatov - Artotéka – Podrobné informace. *Městská knihovna Praha*[online]. Praha, 2010[cit. 2019-04-16]. Dostupné z: <https://www.mlp.cz/cz/kontakty/pobocky/opatov-artoteka/podrobne-informace/?knihovna=>

¹³ MACHÁČKOVÁ, Pavla. ref. 3

Možnosti půjčení obrazu využívají především soukromé osoby, v menší míře potom osoby právnické. Tento fond využívají pedagogové k doplnění učiva, výtvarníci, kterým reprodukce slouží jako inspirace pro jejich vlastní tvorbu i filmoví tvůrci jako dekorace do svých pořadů.¹⁴

2.1.2 Fond

Fond je rozdělen na knižní a obrazový. Obrazový fond tvoří sbírka české grafiky 2. pol. 20. stol. a umělecké reprodukce českých a světových malířů.¹⁵ Tento soubor obsahuje přes 10 000 grafických dokumentů - 3 200 grafik a 7 400 reprodukcí. Své zastoupení v něm mají jak současní čeští grafici (Dorota Branna, Kateřina Černá, Pavel Kašpárek,...), tak starší generace umělců (Marie Blabolilová, Adolf Born, Jan Bauch,...). Grafiky jsou vytvářeny nejrůznějšími grafickými technikami. Najdeme zde kresby, dřevořezy, litografie, lepty, sítotisky, linoryty a tisky vytvořené metodou suché jehly nebo akvatinta. Součástí obrazového fondu jsou také reprodukce slavných světových malířů, jakými byli např. Vincent van Gogh, Claude Monet, Salvador Dalí nebo Andy Warhol. Nechybí ani reprodukce obrazů českých malířů - Josefa Lady nebo Alfonse Muchy.

Knižní fond obsahuje publikace o výtvarném umění a příbuzných oborech. Uživatelé tak mají přístup k informacím z dějin a teorie umění, architektury, malířství, uměleckých řemesel, fotografie, grafiky, designu. Ve fondu jsou rovněž monografie umělců a publikace o českých a světových galeriích. V artotéce je k zapůjčení také přes 40 odborných časopisů zabývajících se uměním (např. Art and Antique, Umění/Art, Flash Art Fotograf a další.), z nichž mnohé již přestaly vycházet. Časopisy jsou archivovány od roku 1983. Články o umění jsou zpracovávány od roku 1984, čtenáři v nich mohou vyhledávat podle deskriptorů.¹⁶

Fondy jsou doplňovány na základě potřeb uživatelů. Proto se knihovna snaží o co nejširší rozsah témat jak pro knižní tak pro obrazový fond. Zájem je především o reprodukce impresionistických a postimpresionistických malířů.

¹⁴ MACHÁČKOVÁ, Pavla. ref. 3

¹⁵ SOVOVÁ, Eliška. *Specializované informační zdroje v ČR*. Brno, 2008. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Mgr. Jana Nejezchlebová

¹⁶ MACHÁČKOVÁ, Pavla. ref. 3

2.1.3 Akvizice a zpracování

Městská knihovna v Praze má nárok na povinný výtisk na území Prahy, z nichž na díla o umění má přednostní právo artotéka. Obrazový fond je rozšiřován nákupy z finančních prostředků knihovny. Z přiděleného rozpočtu se musí uskutečnit nákup nových děl i adjustace.¹⁷

Reprodukce jsou nakupovány u firmy Allposters.com, největší evropské firmy prodávající reprodukce. Dokumenty jsou zde vytištěny digitálně a velmi kvalitně.¹⁸ Grafika se kupuje přímo od profesionálních českých umělců a důraz je kladen na kvalitu díla a jeho cenu.

Všechna grafická díla se zapisují do přírůstkového seznamu – papírového i elektronického. Městská knihovna v Praze jako jediná používá knihovní systém Koniáš. V něm také katalogizuje grafická díla. Při katalogizaci jsou zpracovávány všechny podstatné údaje o díle – autor, název, rozměry, rok vydání, zda se jedná o reprodukci či grafiku. U grafických listů je navíc informace o technice a adjustaci, u reprodukcí informace o originálu – rok vytvoření, technika, originální rozměry a sbírka, ve které je dílo uloženo.

Adjustace zahrnuje rámování grafických dokumentů za použití umělého skla nebo povrchové úpravy. Povrchová úprava spočívá v nanesení speciální fólie na dokument.¹⁹ Tato úprava se používá u reprodukcí českých a světových umělců. Grafiky jsou v rámech se sklem nebo paspartách. Část fondu je dostupná jako volné listy.²⁰

Každé grafické dílo má svou signaturu. Počáteční písmeno určuje, zda se jedná o grafiku (G) nebo reprodukci (R), druhé písmeno pak určuje velikost – malé (M), střední (S), velké (V). Poté v signatuře následuje přírůstkové číslo dokumentu. Za lomítkem najdeme další písmeno, které nám poskytuje údaj o formě dokumentu – nezarámováno (V), zarámováno (R). Kromě signatury jsou grafická díla označena čárovým kódem, názvem a autorem.

¹⁷ SOVOVÁ, Eliška. ref. 15

¹⁸ MACHÁČKOVÁ, Pavla. ref. 3

¹⁹ MACHÁČKOVÁ, Pavla. ref. 3

²⁰ Půjčte si obraz! *Městská knihovna v Praze* [online]. Praha, 2010[cit. 2019-04-21]. Dostupné z: <https://www.mlp.cz/cz/novinky/621-pujcte-si-obraz/?knihovna=>

Celý obrazový fond je zdigitalizován pomocí fotografií a skeneru. Obrázek je připojen k záznamu dokumentu v knihovním katalogu pro lepší představu zájemců o zapůjčení.

2.1.4 Doprovodné akce

Pravidelnou akcí knihovny Opatov je pořádání výstav ve vstupním prostoru, který je pro tyto potřeby nejvhodnější. Každý měsíc je zde instalována nová výstava. Jedná se především o menší výstavy současných grafiků, ilustrátorů, sochařů, malířů či fotografů.²¹ Výstavu si mohou zájemci prohlédnout vždy v provozní době knihovny, vstup je volný pro registrované i neregistrované uživatele. Jednou za rok se zde pořádá výstava studentský prací Akademie výtvarných umění v Praze.

Kromě výstav pořádá artotéka také besedy pro školy. Tyto vzdělávací programy jsou zahrnuty i v RVP. Jedná se především o oblasti Člověk a jeho svět, Jazyk a jazyková komunikace a Umění a kultura. Besedy pro školy jsou zaměřené na výtvarné umění, jeho dějiny a seznámení s umělci. Pro školní rok 2018/2019 artotéka nabízí 6 vzdělávacích programů pro první i druhý stupeň základní školy. Jedná se o besedy na téma Druhy malířství, Druhy výtvarného umění, Historie a vývoj hraček, Ilustrace a ilustrátoři, Žánry v malířství a Procházka Prahou. Všechny tyto přednášky jsou vedené interaktivně a jako pomůcka je používána „chytrá“ tabule SMART Board.²² Dříve byly vytvářeny besedy i pro střední školy, z jejich strany však nebyl až takový zájem. Mimo besedy pro školy artotéka nabízí také cykly přednášek o světovém a českém malířství pro veřejnost. Tyto přednášky vede bývalá zaměstnankyně artotéky a ze strany uživatelů je o ně velký zájem.

Služby artotéky, stejně jako její doprovodné akce, nejsou bohužel patřičně propagovány a chybí i finanční prostředky na nákup většího množství kvalitních originálních uměleckých děl. Za špatnou finanční situací je možná i fakt, že artotéka za půjčování originálních cenných grafik nepožaduje žádné poplatky. Dalším problémem pražské artotéky je její umístění na sídlišti Jižní město v Praze 11. V 80. letech, kdy se sídliště rozrůstalo, bylo umístění artotéky zde velmi vhodné –

²¹ Opatov - Artotéka – Podrobné informace. ref. 12

²² Opatov - Artotéka – Podrobné informace. ref. 12

lidé, kteří se na sídliště stěhovali, si chtěli své nové bydlení zpříjemnit uměním a měli možnost si jej zapůjčit právě v artotéce. Dnes má však artotéka uživatele po celém městě. Artotéce by slušelo umístění ve středu města spolu s novým systémem ukládání děl. Dosavadní systém otevřených regálů, ve kterých jsou uložena, není příliš vhodný pro typ uložených prací. Zájemci o vypůjčku musí složitě hledat a pro prohlížení vytahovat jednotlivá díla, která jsou díky zasklení a zarámování velmi těžká. Pokud by se tedy artotéka v budoucnosti přestěhovala na nové místo, je třeba myslet také na větší prostor pro lepší ukládání prací. Přesunutí artotéky by zaručeně pomohlo také její propagaci.

2.2 Artotéka města Plzně

Tato artotéka v roce 2016 oslavila již 20 let od svého založení. Plní především funkci městské artotéky, kdy díla nejsou zapůjčována široké veřejnosti, nýbrž jen do veřejných městských prostor.

2.2.1 Vznik a charakteristika

Tento projekt vznikl v roce 1995 díky pracovníkům Odboru kultury Magistrátu města Plzně, aby podpořil výtvarné umění vznikající v Plzni a plzeňské umělce. Myšlenku artotéky prosadil tehdejší vedoucí odboru kultury pan BcA. Vladimír Líbal spolu s plzeňským umělcem a uměleckým kritikem Bronislavem Losenickým a malířem Václavem Malinou, kteří vyhledávali a identifikovali díla související s Plzní v kancelářích města. Tato umělecká sbírka se pak stala základem pro městskou artotéku, vzniklou usnesením Rady města Plzně č. 512 ze dne 5. 10. 1995, kde bylo schváleno založení Artotéky města Plzně k 1. 1. 1996.²³ Artotéka spadá pod správu Odboru kultury Magistrátu města Plzně. Tam se také primárně zapůjčuje většina děl. Obrazy z artotéky tak zdobí stěny kanceláří představitelů města, městských úřadů nebo jsou k vidění ve veřejných prostorech městských budov. Artotéka má většinu svých děl vypůjčenou, zbylá díla se nachází v klimatizovaném

²³ JINDRA, Petr. Dvacet let Artotéky Magistrátu města Plzně. In: *20 let Artotéky města Plzně (1966-2016): výběr z kolekce děl současného výtvarného umění v majetku města Plzně*. Plzeň: Galerie města Plzně, o.p.s., 2015, s. 7. ISBN 978-80-87289-35-8.

depozitáři.²⁴ Kromě půjčování obrazů do veřejných městských prostor artotéka poskytuje díla také na výstavy.

Posláním artotéky města Plzně je podporovat, prezentovat a uchovávat díla plzeňských rodáků, umělců tvořících v plzeňském regionu nebo nějak spjatých s Plzní. Projekt navazuje na tradiční kulturní mecenášství města Plzně - a slouží jako ukázka vývoje umění v Plzni.²⁵

2.2.2 Fond a akvizice

K 5. 4. 2019 měla artotéka ve své kolekci 217 děl v hodnotě okolo 4,5 milionů Kč. Ve své sbírce má artotéka nejen kresby a grafiky, ale také malby, fotografie a plastiky. Zastoupeni jsou v ní umělci významných plzeňských výtvarných spolků 1. poloviny 20. století (Umělecké skupiny a Sdružení západočeských výtvarných umělců v Plzni) – Karel Votlučka, František Koliha a Pavel Maur. Nalezneme zde i díla ze 70. - 80. let, které pochází ze soukromého kroužku plzeňských výtvarníků, jehož členy byli Josef Hrubý, Jiří Patera, Karel Frauknecht a Miroslav Tázler. Z tohoto období artotéka nabízí také práce Václava Maliny nebo Šárky Trčkové, dnes již velmi respektovaných umělců. V artotéce jsou však zastoupeni i umělci mladší generace, např. Benedikt Tolar, Štěpánka Bláhovcová, Marek Škubal, Eva Štýbrová a další. Nejcennějším dílem plzeňské artotéky je zajisté malba plzeňského rodáka Ladislava Sutnara – Venuše/Plzeň je žena. V roce 2011 jej městu daroval syn Ladislava Sutnara Radoslav. Dalších 21 obrazů tohoto autora bylo dáno darem Fakultě umění a designu Západočeské univerzity v Plzni, pojmenované po tomto umělci.

Za výběrem děl do kolekce plzeňské artotéky stojí odborná Komise Artotéky města Plzně, zřízená Radou města jako její poradní a iniciativní orgán.²⁶ Komise navrhuje a posuzuje díla vhodná do artotéky, spolu s artotékou zajišťuje výstavy

²⁴ JOSEFOVÁ, Hana. Artotéka města Plzně slaví dvacetiny. *Plzeňský deník* [online]. 2016 [cit. 2019-04-21]. ISSN 1210-5139. Dostupné z: https://plzensky.denik.cz/kultura_region/artoteka-mesta-plzne-slavi-dvacetiny-20160104.html

²⁵ SOKOLOVÁ, Květuše. O Artotéce města Plzně. In: *Artotéka města Plzně*. [online]. Plzeň, 2016 [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: <http://www.artotekaplzen.cz/index.php?list=11>

²⁶ Komise – Artotéka města plzeň. *Artotéka města Plzně* [online]. Plzeň, 2016 [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: http://www.artotekaplzen.cz/index.php?list=11_2

z jejího fondu, kontroluje stav obrazů a podílí se na publikační činnosti artotéky. Jejími členy jsou uznávaní odborníci na výtvarné umění – výtvarník a zakladatel plzeňské artotéky Vladimír Líbal, historik umění Mgr. Petr Jindra, ředitelka Galerie města Plzně Mgr. Zuzana Motlová, vedoucí Odboru kultury v Plzni PhDr. Květuše Sokolová a výtvarník Mgr. Karel Syka.

Rozpočet na nákup nových děl do sbírky artotéky určuje Odbor kultury Magistrátu města Plzně. Dlouhodobě dostává artotéka na nákup částku okolo 100 000 Kč ročně.²⁷ Umělci artotéce svá díla prodávají za nižší cenu než jaká je jejich skutečná tržní hodnota a díky tomu může artotéka nakoupit více děl. Některá díla dostává artotéka také darem. V roce 2017 přibylo do její sbírky celkem 9 děl.

Zvláštní rozpočet 15 000 Kč je artotéce udílen na nákup výtvarného díla, které se daruje při příležitosti ocenění laureátů Ceny 1. června.²⁸ Tímto způsobem darovala artotéka již 15 děl ze své kolekce, naposledy pak v roce 2017 panu Ladislavu Hejdánkovi.

2.2.3 Webové stránky a katalog

Na webových stránkách <http://www.artotekaplzen.cz/index.php?list=11> jsou dostupné veškeré informace o artotéce, odkazy na články v elektronických médiích a instituce spojené s tímto projektem. Nechybí ani katalog výtvarných děl a autorů. V katalogu děl je možné filtrovat podle typu díla – malby, plastiky, atd. Díla jsou řazena chronologicky podle roku získání do sbírky. U každého díla je uveden název, autor, rok získání a náhled díla. Po kliknutí na dílo se odkryjí další informace, jako jsou rozměry, technika, rok vytvoření, umístění a stručný popis. Je také možné zvětšit náhled. Katalog autorů je s katalogem výtvarných děl propojen. Tento katalog je řazen podle příjmení autora. Po rozkliknutí se zobrazí umělcův životopis a lze také zobrazit jeho díla ve sbírce artotéky.

²⁷ JOSEFOVÁ, Hana. ref.11

²⁸ Statut - Artotéka města Plzně. *Artotéka města Plzně* [online]. Plzeň, 2016 [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: http://www.artotekaplzen.cz/index.php?list=11_1

2.3 Soukromé půjčovny

V České republice existuje několik soukromých galerií, které se kromě prodávání uměleckých děl, věnují i jejich pronájmu. Zároveň tuto službu nabízí i samotní umělci. Tyto půjčovny jsou založeny na komerční bázi, proto jsou poplatky za zapůjčení díla většinou odvozeny z jeho kupní ceny. Všechny díla z těchto půjčoven lze zároveň odkoupit. Výše poplatků je u soukromých půjčoven mnohem vyšší než u veřejných artoték, jejich klienty jsou proto hlavně firmy, které si mohou zapůjčení odečíst z nákladů v daňovém přiznání, nebo jednotlivci, kteří uvažují o koupi uměleckého díla, nejsou si však zcela jistí, jak by vypadalo v jejich interiéru.

2.3.1 Galerie

V posledních letech se do České republiky dostává trend ze zahraničí, kde i soukromé galerie nabízejí pronájem uměleckých děl. Jde však stále jen o doplňkovou službu k prvotnímu záměru galerií – prodeji.

2.3.1.1. The Chemistry Gallery

The Chemistry Gallery je pražská galerie zaměřená na prezentaci děl mladých umělců z Česka i ze zahraničí. Cílem galerie je vyvolat zájem o nově vznikající umění, spolupráce s mladými umělci a jejich dlouhodobá podpora.²⁹ Galerie umožňuje pořádání samostatných výstav, aukcí, tiskových konferencí. Zajišťuje poradenství v oblasti budování sbírek, vystoupení akčních malířů, videoart pro hotely, banky a další podniky, nebo návrhy produktového designu ve spolupráci s umělci, které zastupuje.

Mimo tyto služby nabízí on-line prodej děl ze své kolekce, pronájem prostor (k firemním večírkům či soukromým oslavám) a také pronájem uměleckých děl. Tento projekt vznikl spojením The Chemistry Gallery s mladými designéry, umělci a architekty. Díla zapůjčují do prostorů veřejných institucí, komerčních podniků

²⁹ O nás. *The chemistry gallery* [online]. 2012 [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: <http://www.thechemistry.cz/about/>

i soukromým osobám.³⁰ Při pronájmu je možné vybraná díla později i odkoupit. Cena za pronájem se pak odečte z kupní ceny díla.

2.3.1.2 Galerie Petr Novotný

Tato galerie je v provozu od roku 2011 a je pokračováním zaniklé Galerie ad astra. Zaměřuje se především na prezentaci malby umělců střední generace, svůj prostor zde však dostávají i absolventi uměleckých škol. Galerie nabízí poradenství při nákupu, zakládání a vedení sbírek a také jejich oceňování.³¹

Galerie má k dispozici soubor asi 800 obrazů určených k zapůjčení. Jedná se o díla autorů jak střední, tak mladší generace. Pronájem je možný pro firmy i jednotlivce od jednoho kusu na měsíc. Galerie zajišťuje transport i odbornou instalaci díla.³²

2.3.1.3 Galerie Ratolest

Tato galerie je projektem neziskové organizace Ratolest Brno, která pomáhá sociálně znevýhodněným dětem, mladým lidem a rodinám řešit jejich nepříznivou situaci. Byla otevřena v roce 2008, má za sebou přes 30 samostatných výstav a stojí za ním 46 umělců převážně z Brna a okolí. Umělci díla poskytují darem nebo jen za minimální cenu na pokrytí nákladů. Hlavní myšlenkou galerie je „umění(m) pomáhat“. Všechny finance z prodeje či pronájmu děl tak jdou na činnost organizace.³³

Současným projektem galerie je tzv. výstava na míru. Jedná se o pronájem souboru děl na tři měsíce, který je určen převážně pro firmy a výzdobu jejich prostor. Služby mohou využít však také jednotlivci nebo organizátoři jednorázových akcí jako jsou plesy nebo svatby. Díla pro „výstavy“ jsou vybírána s ohledem na zákazníka a konkrétní místo. Koordinátoři nabízí konzultace k výběru děl, jejich umístění i instalaci. Prvním, kdo si tuto službu vyzkoušel, byla brněnská pobočka

³⁰ Produkce – Pronájem děl. *The chemistry gallery* [online]. 2012 [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: <http://www.thechemistry.cz/production/pronajem-del-prostor/>

³¹ O galerii. *Galerie Petr Novotný* [online]. 2003 [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: <http://www.galeriepn.cz/o-galerii>

³² Pronájem – půjčování obrazů. *Galerie Petr Novotný* [online]. 2003 [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: <http://www.galeriepn.cz/pronajem-pujcovani-obrazu>

³³ Galerie Ratolest. *Ratolest Brno* [online]. 2003 [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://www.ratolest.cz/galerie-ratolest/>

firmy KPMG. Její kanceláře tak po dobu tří měsíců zdobily originální umělecká díla a navíc pronájmem podpořila dobrou věc.³⁴

2.3.1.4 CumArte

Společnost, která působí na české výtvarné scéně již přes 20 let. Nabídka jejích služeb je velmi široká. Zabývá se managementem sbírek, projekty na zakázku, pořádáním výstav i pronajímáním umění do kanceláří. Svoji galerii provozuje on-line na stránkách <http://www.cumarte.cz/online-galerie?typ=1#gale>. Ve své sbírce má zastoupeny jak malby, fotografie, grafiky a koláže, tak i sochy nebo skleněné objekty. Celkem nabízí práce 23 umělců. Pronájem děl se uzavírá na dobu určitou a podmínky pronájmu se stanovují individuálně podle potřeb a možností klienta.³⁵

2.3.2 Umělci

V současné době se mnoho umělců rozhodlo své obrazy nejen prodávat, ale také pronajímat prostřednictvím on-line galerií na svých webových stránkách. Touto službou se zabývají především zavedení umělci střední a starší generace.

2.3.2.1 Marcela Levinská Borecká

Jedním z umělců, kteří pronajímají svá díla, je malířka Marcela Levinská Borecká. K pronájmu nabízí svou originální autorskou tvorbu – jednotlivé obrazy i celé kolekce. V její virtuální galerii nalezneme obrazy s motivy z cest po Středomoří a severní Africe, zátiší, portréty, abstrakce, sakrální malby i motivy Prahy a Čech. Její obrazy působí až plasticky díky vrstveným nánosům barvy. Používá převážně techniku olejomalby, nevyhýbá se však ani pastelům a akrylovým barvám. S pronájmem svých obrazů má bohaté zkušenosti a mnoho kladných referencí. Díla pronajímá jen soukromým podnikům na základě smlouvy o nájmu věci movité. Její obrazy tak ožívují zdi v kancelářích, zasedacích místnostech nebo ordinacích. Ceny jsou pro všechny obrazy stejné a jsou stanoveny na základě ceníku.

³⁴ TZ: Výstava na míru – umění v domácnostech i ve firmách. *Artalk.cz - Aktuálně o výtvarném umění* [online]. 2018 [cit. 2018-04-22]. ISSN: 1805-6989. Dostupné z: <https://artalk.cz/2018/02/01/tz-vystava-na-miru-umeni-v-domacnostech-i-ve-firmach/>

³⁵ Umění pro kancelář. *CUM ARTE spol. s.r.o.* [online]. 2014 [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: <http://www.cumarte.cz/umeni-pro-kancelar>

Díla se pronajímají dlouhodobě od 3 měsíců až na 2 roky. Při odběru více obrazů jsou ceny zvýhodněny.³⁶

2.3.2.2 Petra Skopalová

Umělkyní, jež svá díla rovněž pronajímá pouze do kanceláří, je i Petra Skopalová. Její dominantou jsou geometrické abstrakce pestrých barev. Kromě výstavních děl vytváří i obrazy na míru a věnuje se také tvorbě designových doplňků – tašek, šperků, polštářů,.... Při pronájmu obrazů má ke každému z klientů velmi osobní přístup. Obrazy vybírá společně s klientem v prostorech určených pro instalaci obrazu tak, aby dílo co nejlépe doplnilo atmosféru místnosti. Vytváří tak pro klienty nabídku na míru, kterou doplňuje profesionální počítačovou vizualizací.³⁷

2.3.2.3 Lukáš Lerch

Tento výtvarník se zabývá především malbou na sklo. Často pracuje s několika skly najednou, umístěnými ve vrstvách a kombinovaných s vnitřním osvětlením. Pracuje rovněž s keramikou a asambláží. Kromě prodeje samotného originálního obrazu vytváří pomocí tisku i jejich reprodukce. K takovému plakátu nabízí i možnost zasklení a zarámování. Jeho díla si zájemci mohou rovněž pronajmout za zlomek ceny obrazu. Ceny jsou stanoveny ceníkem. Malé obrazy do 100 cm jsou k dostání od 650 Kč, velké od 1 000 Kč. Při pozdějším odkoupení se z kupní ceny odečte zaplacená částka z pronájmu. Délka pronájmu se pohybuje od 6 měsíců až na 2 roky. Cílovou skupinou jsou především soukromé osoby. Za poplatek vybrané dílo také nainstaluje.³⁸

³⁶ Pronájem obrazů. *Galerie Marcela Levinská* [online]. 2009 [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: <http://www.artgallery-levinska.net/cz/pronajem-obrazu>

³⁷ Pronájem obrazů do kanceláře. *Petra Skopalová* [online]. 2016 [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: <http://petra-skopalova.cz/sluzby/obrazy-do-kancelare/>

³⁸ Koupě obrazu. *Lukáš Lerch obrazy s vnitřní září* [online]. [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: <https://lukaslerch.cz/koupe-obrazu/>

3. Artotéka Moravské galerie

V této kapitole se zaměříme na fungování nejnovější artotéky v České republice, otevřená v říjnu 2017 ve zrekonstruovaných prostorách knihovny Moravské galerie v Brně.

3.1 Moravská galerie

Zřizovatelem knihovny s artotékou je druhé největší muzeum v ČR, Moravská galerie v Brně (dále jen MG). Toto muzeum se zabývá jak volným uměním, tak fotografií, užitým uměním, grafickým designem i architekturou.

Tato instituce spravuje v Brně hned čtyři budovy – Pražákův palác, Uměleckoprůmyslové muzeum, Místodržitelský palác a vilu Dušana Jurkoviče. Společně s vídeňským muzeem MAK se stará o rodný dům Josefa Hoffmanna v Brtnici.³⁹

Pražákův palác je sídlem ředitelství MG a také odborné knihovny se studovnou a artotékou. V budově se nachází dvě stálé expozice moderního umění, prostor pro krátkodobé výstavy a nádvoří, které je místem pro nejsoučasnější projevy výtvarného umění. Součástí je také muzejní obchod se širokou nabídkou publikací pro děti, galerijních katalogů a knih o moderním umění.

V přízemí Uměleckoprůmyslového muzea nalezneme prostory pro krátkodobé výstavy, první patro je určeno stálé expozici. Nachází se zde Designshop, kde si návštěvníci mohou zakoupit práce českých designérů nebo publikace z produkce MG.

Místodržitelský palác se nachází na Moravském náměstí. V přízemí se konají krátkodobé výstavy, v prvním patře probíhá stálá expozice. Místodržitelský palác má k dispozici také Barokní sál, kde se konají různé akce a výstavy. V budově sídlí i knihkupectví ArtMap, zaměřující se na publikace o umění, které se nedostanou na běžný trh, nebo galerijní kavárna MORGAL.

³⁹ Moravská galerie v Brně – Historie. *Moravská galerie v Brně* [online]. Brno, 2010 [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: <http://www.moravska-galerie.cz/moravska-galerie/o-galerii/historie.aspx>

Dlouhodobým projektem MG je zpřístupnit umění a stát se přirozenou součástí života široké veřejnosti v Brně. Projekt Artotéka vznikl jako součást aktivit Centra nových strategií muzejní prezentace při Moravské galerii (CENS). Navázal tak např. na zrušení vstupného na stálé expozice, otevření depozitáře veřejnosti, zřizování muzejních obchodů, knihkupectví, kavárny, dětské herny nebo rozšíření doprovodných programů, které mají za úkol přilákat do galerie více návštěvníků.

3.2 Knihovna

Knihovna vznikla společně s Moravským průmyslovým muzeem již v roce 1873. Pro veřejnost se otevřela o několik let později, v roce 1883, zřízením čítárny. Její rozvoj nastal v letech 1893-1919 za působení ředitele Julia Leischinga. V té době sloužila jako ústřední vzdělávací pracoviště pro ostatní muzejní knihovny a její fond byl velice pestrý. Obsahoval nejen publikace o užitém řemesle a průmyslu, ale také publikace o užitém umění, muzeologii, historii, památkové péči či architektuře. Během válečných let si knihovna udržovala standartní úroveň. V roce 1961 vnikla sloučením Uměleckoprůmyslového muzea a obrazárny Moravského zemského muzea Moravská galerie. Fond obrazárny sloužil výhradně pro potřeby odborných zaměstnanců, pro veřejnost byla nadále přístupná knihovna Uměleckoprůmyslového muzea. V devadesátých letech však došlo k přetížení depozitářů a bylo potřeba knihovnu přestěhovat. Vhodné prostory nabízel Pražákův palác, ve kterém se zřídily nové depozitáře a studovna. Knihovna zde začala fungovat v roce 1997.⁴⁰

Knihovna sídlí ve 3. patře Pražákova paláce na Husově ulici v Brně. Jedná se o odbornou knihovnu se zaměřením na umělecko-historickou literaturu. Ve studovně čtenáři naleznou slovníky a encyklopedie, aktuální čísla periodik, denní tisk a výběr literatury ze všech oborů volného a užitého umění, architektury a dějin umění. Mezi její služby patří výpůjční, reprografické, rešeršní a informační služby, meziknihovní výpůjční služba nebo poskytování přístupu k internetu a wi-fi pro čtenáře zdarma. Je zapojena také do výměny publikací mezi knihovnami nejen v ČR, ale i v zahraničí. Svým výměnným partnerům nabízí své publikace, duplikáty dokumentů, bulletiny Moravské galerie z let 1987-2017, katalogy výstav

⁴⁰ Knihovna – Základní informace. *Moravská galerie v Brně* [online]. Brno, 2010 [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: <http://www.moravska-galerie.cz/moravska-galerie/vzdelavani/knihovna/o-knihovne.aspx>

Mezinárodního bienále grafického designu a katalogy svých dočasných výstav. Každoročně pořádá výstavu Nejkrásnější kniha roku.

V posledních letech se knihovna snaží doplňovat také fond pro děti. Je zde pro ně připraven speciální pojízdný regál ve formě domečku, kde naleznou pro ně určenou literaturu. Jedná se o knihy o výtvarném umění, umělcích, designu i architektuře. Děti se z nich dozví nejen o životech jednotlivých umělců, různých stylech a historii umění, ale i to, jak umění vnímat a porozumět mu. Většina knih je v angličtině, jelikož jsou vydávány především významnými světovými muzei a galeriemi. Knihy si děti mohou půjčit do dětské herny, která se nachází v přízemí, nebo si určité publikace, díky registrovanému rodiči, odnést domů. Knihovna také spolupracuje se školami. Nabízí exkurze pro studenty, workshopy a pomáhá vybrat vhodnou literaturu pedagogům.⁴¹

K dispozici má knihovna také 3 depozitáře – jeden hned u studovny, další dva v suterénu budovy. V nich se nachází svázaná čísla starších časopisů, katalogy výstav, aukční katalogy, bulletiny muzeí a galerií a další uměleckohistorické monografie. Většina literatury je určena k prezenčnímu studiu, některé publikace se však dají půjčit i absenčně.

Knihovna používá knihovní systém Verbis spolu s on-line katalogem Portaro. V něm se odehrává komunikace se čtenáři a hlavně objednávání publikací. Objednaná literatura je uživatelům k dispozici druhý den od objednání na speciálním otočném stojanu ve studovně. Pokud stihnou svou objednávku uskutečnit do devíti hodin ráno, knihovnice ji připraví k vyzvednutí ještě ten den. K dispozici jsou rovněž lístkové katalogy, které poskytují informace o starší části fondu.

Z elektronických informačních zdrojů nabízí knihovna přístup k licencovaným databázím Ebsco Academic Search Complete a Anopress. Tyto zdroje jsou přístupné pouze na počítačích v knihovně. Nabízí také rychlý přístup k volně dostupné oborové bráně ART Umění a architektura a databázi Manuscriptorium.

⁴¹ Knihovna dětem. *Moravská galerie v Brně* [online]. Brno, 2010 [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: <http://www.moravska-galerie.cz/moravska-galerie/vzdelavani/knihovna/knihovna-detem.aspx>

3.3 Artotéka

Artotéka je neziskový projekt, který vznikl jako součást rozvíjených aktivit Centra nových strategií muzejní prezentace při Moravské galerii v Brně (CENS).⁴²

3.3.1 Vznik

Za myšlenkou vzniku artotéky v MG stojí především Mgr. Táňa Šedová, PhD., projektová manažerka a produkční výstav a publikací MG, a kurátor Mgr. Rostislav Koryčánek. Myšlenka založení artotéky vznikla již v roce 2008. Tehdy se oba poprvé setkali s konceptem artotéky ve vídeňském muzeu MUSA. V průběhu studií se Táňa Šedová začala více zabývat fenoménem půjčování umění a navázala spolupráci s artotékami v Německu. Po studiích se opět setkala s Rostislavem Koryčánkem, který již působil jako kurátor v MG, a společně představili svůj nápad na zřízení artotéky řediteli MG Janu Pressovi, kterého projekt zaujal a podpořil jeho vznik.

Artotéka vznikla také díky hlavnímu partnerovi - Erste Private Banking, službě provozovanou Českou spořitelnou. Toto partnerství vzniklo již v roce 2016, kdy Erste Private Banking finančně podpořilo vydání knihy s názvem „Jak se dělá galerie“. Toto partnerství trvá i nadále – pro zájemce z řad klientů i zaměstnanců České spořitelny MG pořádá komentované prohlídky výstav a stálých expozic. Bankéři Erste Private Banking si půjčují díla do svých kanceláří, a tak k nim získávají přístup i jejich klienti.⁴³

3.3.2 Charakteristika a poslání

Na provozu artotéky se podílí několik oddělení MG. Knihovna zajišťuje samotné fungování artotéky a spravuje její katalog. Kurátoři MG mají na starosti výběr děl, lektorské oddělení vymýšlí doprovodné programy zaměřené na artotéku. Zapojeno je i marketingové oddělení, které se stará o grafickou stránku propagačních materiálů a vytváří dárkové vouchery na vypůjčení uměleckých děl z artotéky. Sama Táňa Šedová pak navazuje kontakty se zahraničními artotékami, zjišťuje literaturu a shání

⁴² Artotéka. *Artotéka Moravské galerie v Brně* [online]. Brno, 2010 [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: <http://artoteka.moravska-galerie.cz/pages/artoteka>

⁴³ PETERKOVÁ, Lenka. Artotéka Moravské galerie v Brně. *S.A.M.* [online]. 2018, č. 5/04, s. 25-34 [cit. 2019-04-21]. ISSN 2570-5989 Dostupné z: <https://studiumartiummagazin.cz/sam-5-04-2018/>

potřebné finance. Toto rozdělení práce pomáhá objektivitě a kvalitnější přípravě této služby.

Artotéku samotnou tvoří pouze 4 metry široká skříň s výsuvnými šuplíky, které nabízejí 300 m² závěsné plochy pro obrazy, a prostorem pro uložení balícího materiálu. Na výsuvné drátěné stěny by se mělo v budoucnosti vejít přibližně 500 děl. Rozměry byly převzaty z vídeňské artotéky a skříň byla následně vyhotovena v Brně. Při budování skříň se dbalo na její zabudování do interiéru knihovny, a proto zde byla zapotřebí pomoc architekta. Architektonického řešení se ujal brněnský Ateliér Štěpán, který artotéku navrhl na míru prostorám. Současně upravil design celé knihovny - stávající nábytek doplnil barevnými doplňky, které sladil s novou skříní. Artotéku s knihovnou propojila také nástropní kresba od Jiřího Franty a Davida Böhma. Ti pro spojení literatury a výtvarného umění zvolili motivy z obrazů, kde je znázorněn čtenář. Díla vybírali ze sbírek MG a světového umění. Z vybraných motivů čtenářů a čtenářek následně vytvořili koláž, kterou pomocí projektoru a fix přenesli na strop knihovny. Kresbu doplnili texty z názvů knih, které se nachází v knihovně.⁴⁴

V artotéce si zájemci z řad fyzických a právnických osob i zástupci veřejných institucí mohou zapůjčit originál uměleckého díla a obohatit tak interiér, ve kterém tráví čas. Ať už se jedná o byty, kanceláře nebo prostory veřejné instituce. Díla se půjčují pouze registrovaným uživatelům. Pro registraci musí zájemci předložit průkaz totožnosti, podepsat knihovní řád, zápůjční podmínky a podmínky pro zacházení s dílem. Zaregistrovaní uživatelé mohou využívat služeb artotéky i knihovny. Po registraci si mohou vybrat dílo přímo fyzicky v artotéce nebo si jej zarezervovat prostřednictvím on-line katalogu. Po zaplacení výpůjčního poplatku si dílo, zabalené v kartonovém obalu, mohou odnést. V případě zájmu artotéka nabízí u větších formátů také transportní službu, instalaci a deinstalaci díla. V ceně poplatku je zahrnuto i pojištění po celou dobu zápůjčky a transport. Výpůjční doba se pohybuje od jednoho měsíce až do půl roku. Základní cena práce na papíře na měsíc je 50 Kč, práce na plátně stojí 150 Kč. Pro studenty, seniory a členy klubu

⁴⁴ Knihovna a Artotéka Moravské galerie v Brně. In: *Youtube* [online]. 13. 10. 2017 [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=UNBWfHY81JQ>. Kanál uživatele Moravská galerie v Brně.

Přátele MG má artotéka slevu. V knihovně jsou k zakoupení také dárkové poukazy v hodnotě 350 a 500 Kč. Ke každému poukazu navíc zájemce dostane jeden měsíc výpůjčky zdarma.

Při uvažování, kde by se artotéka v rámci MG měla nacházet, se přímo nabízel model skloubení artotéky s knihovnou. Díky umístění v prostorách knihovny tak mohou návštěvníci vnímat umění v širším kontextu. Při půjčování obrazu si zároveň mohou půjčit i literaturu o umělci, jeho vlastní knihu nebo katalog z jeho výstavy a celou návštěvu zakončit zhlédnutím aktuální výstavy. Podařilo se zde skloubit dva modely fungování artoték, což není příliš obvyklé. V zahraničí jsou zřizovateli buď muzea, které disponují uměleckými sbírkami, nebo knihovny, které sice mají literaturu o výtvarném umění, ale chybí jim kontakty na umělce. V tomto má artotéka MG výhodu – disponuje jak skupinou kurátorů, kteří mají kontakty a důvěrnější vztahy s umělci tvořícími v ČR, tak specializovanou knihovnou, zaměřenou na design, výtvarné umění a architekturu.

Posláním artotéky v MG je hlavně zvýšit povědomí o současném českém umění. Artotéka zprostředkovává výtvarné umění veřejnosti, umožňuje tak její kultivaci a navázání přímého a hlubšího kontaktu s uměleckým dílem. Zároveň koupí díla podporuje současné umělce a propaguje tak jejich tvorbu. V rámci doprovodných akcí chce artotéka v budoucnosti nabízet diskuzní setkání s umělci, zastoupenými ve sbírce, nebo návštěvy jejich ateliérů. Výhodou je i nová forma vztahu a komunikace mezi institucí a umělcem, která zvyšuje vzájemnou důvěru a spolupráci. Artotéka pozvedla i samotnou knihovnu. Ta se díky ní stala více aktuální a má možnost nabídnout svým uživatelům i jiný druh služby.

3.3.3 Sbírka

MG je státní institucí a její sbírky podléhají depozitárním pravidlům. Z tohoto důvodu nebylo možné přesunout některá díla ze sbírek do artotéky. Celou sbírku artotéky MG tak tvoří nová díla, která byla získána nákupem, darem umělce nebo ze zahraničních artoték.⁴⁵

⁴⁵ PETERKOVÁ, Lenka. ref. 30

V artotéce zatím nalezneme přes 100 děl převážně českých současných umělců. Jedná se hlavně o grafiky, fotografie, kresby, akvarely a digitální tisky, tedy práce na papíře. Najdeme zde však i rozměrnější díla na plátně, jako malby či výšivky. Všechny práce na papíře jsou zaskleny, zarámovány a pro transport chráněny kartonovým obalem. Své zastoupení mají jak čerství absolventi Vysokých uměleckých škol, tak umělci, kteří tvoří již delší čas. Nabízí práce Mariana Pally, Veroniky Vlkové, Davida Böhma a Jiřího Franty, Pavla Ryšky nebo Johany Merty.

Jelikož je artotéka součástí paměťové instituce, uchovávající kulturní hodnoty pro budoucí generace, sami umělci mají velký zájem být v ní prostřednictvím svých děl zastoupeni. Na rozdíl od soukromých galerií, které jejich díla berou jen jako prostředek dalšího prodeje nebo sebe prezentace, jsou ve sbírce Moravské galerie jejich práce prezentovány široké veřejnosti a zůstanou v ní navždy. Artotéka navíc svým uživatelům poskytuje mnoho informací o umělci a jeho tvorbě prostřednictvím svých webových stránek i knižního fondu.

3.3.4 Akvizice a zpracování

Za výběrem a získáváním děl do artotéky a sbírek MG stojí kurátoři MG. Ti zároveň navrhnou umělce, kteří by mohli být zastoupeni v artotéce. Když se kurátoři shodnou na nějakém umělci, naváží s ním kontakt a následně se s ním domlouvají na dílech, která by mohl poskytnout. Umělec je obeznámen s fungováním artotéky, takže nenabízí žádné rozměrnější práce, práce choulostivé na zacházení nebo 3D objekty. Nabízí díla, která nemají vysokou finanční hodnotu, protože taková díla by bylo pro artotéku velmi složité pojistit a obeznámit všechny zájemce, jak s ním zacházet. Sami umělci navrhnou, jaký počet děl jsou ochotni za určitý finanční obnos poskytnout a z nich následně kurátoři vybírají.

Kurátoři se při výběru zaměřují především na tvorbu začínajících umělců působících v ČR. Zastoupen je tak např. i Tomáš Džadoň – slovenský umělec působící v Praze. Nebrání se ale ani dílům ze zahraničí. Tyto díla získávají díky spolupráci se zahraničními artotékami. Ještě před založením artotéky takto získali darem asi 20 děl z vídeňské artotéky muzea MUSA. Tato artotéka obdržela darem velkou pozůstalost dvou umělců a rozhodla se nabídnout některá z těchto děl také artotéce MG, kterou metodicky podporovala. Artotéka MG je v kontaktu i s artotékou

v Kolíně nad Rýnem, která jí přislíbila dlouhodobé zapůjčení souboru 50 děl až na 30 let. V prosinci 2018 se čekalo na vyjádření kurátorů o tom, jaká díla se převezmou, jelikož artotéka nepřijímá automaticky všechna nabízená díla. Při výběru je kladen důraz především na kvalitu – jak u české tvorby, tak u nabízených děl ze zahraničí.

Rozpočet artotéky je omezen jejími sponzory. Již na začátku nebylo v rozpočtu MG, jakožto státní instituce, dostatek prostředků pro vytvoření další služby. Až poté co MG dostala příslib podpory od České spořitelny, mohl být projekt artotéky spuštěn. Tento projekt podporují již tři roky a každý rok dostává artotéka jenom na akvizice kolem 250 000 Kč. Na doprovodné práce jako rámování a zasklení má artotéka k dispozici 60 000 Kč. Samotné vybudování a montáž skříně artotéky stálo přibližně 500 000.

Zpracování grafického díla probíhá v knihovním systému Verbis podobně jako zpracování výstavních katalogů nebo monografií. Firma KP-SYS přidala do stávajícího knihovního systému položku Fond artotéka. V tomto souboru se zpracovávají umělecká díla podle RDA pravidel, tedy jako všechna tištěná díla. Jediný rozdíl je v přidání několika specifických polí, která lépe charakterizují dané dílo, např. technika nebo emoce. Katalogizační záznamy grafických prací se pak od klasických záznamů publikací liší tím, že nemají přírůstkové číslo. Výtvarná díla nejsou součástí knihovního fondu, takže se nezapisují do přírůstkového seznamu. Každá práce má jen signaturu, kterou tvoří slovo ART a přidělené číslo. Signatura tak slouží jako jediný jednoznačný identifikátor díla, který umožňuje jeho nalezení v rámci artotéky.

Díla nejsou na závěsných panelech ve skříně žádným způsobem uspořádána. I přesto má každé uděleno svou lokaci, zapsanou v knihovním systému. Všech 33 výsuvných šuplíků je totiž očíslováno. Díky tomu je pro knihovnice mnohem snazší vybraná díla dohledat. Obrazy jsou kromě signatury opatřeny ještě QR kódem, krátkým popisem, obsahujícím jméno autora, název díla, rok vytvoření, rozměry a techniku, a kontaktními údaji knihovny.

Ještě před zpřístupněním díla veřejnosti, musí proběhnout adjustace. Tento proces zahrnuje zasklení za použití umělého skla a rámování výtvarných děl. Musí jim projít

všechna díla na papíře. Práce natažené na tzv. blind rámech (napínací rámy skryté pod plátnem) jako jsou malby nebo výšivky, zarámované nejsou, tím pádem jsou náročnější na přepravu (nemohou být baleny do kartonových obalů, takže se balí pouze do bublinkové folie) i údržbu.

3.3.5 Webové stránky a katalog

Webové stránky artotéky jsou dostupné na adrese <http://artoteka.moravska-galerie.cz/pages/artoteka>. Tento odkaz je dostupný na stránkách Moravské galerie v části Vzdělávání. Stránky představují projekt artotéky, poskytují základní informace, jako jsou kontakty, otevírací doba nebo adresa s mapou. Uživatelé se zde také dozvědí, jak funguje půjčování děl z artotéky a co musí udělat, aby se mohli stát jejími uživateli. Dále nabízejí profily umělců, kteří jsou zastoupeni ve sbírce. U každého je uveden stručný životopis, popis jeho práce a fotografie děl, které má v artotéce. Nechybí ani přehled doprovodných akcí.

Na stránkách nalezneme také katalog s fotografiemi všech děl v artotéce. V katalogu můžeme filtrovat podle autora, formátu, techniky, emocí nebo rozsahu let. U každého díla je uveden název, autor, datace, formát, technika, inventární číslo a emoce. Vidíme zde, jestli je dílo momentálně dostupné a můžeme si je rezervovat. Artotéka a knihovna mají své vlastní webové katalogy, které mají jeden společný knihovní elektronický katalog. Toto propojení ulehčuje práci knihovnicím i uživatelům, kteří tak u díla vidí literaturu související s autorem obrazu a mohou jednoduše přecházet mezi oběma katalogy.

3.3.6 Zahraniční spolupráce

Již při studiích kontaktovala Mgr. Táňa Šedová, PhD. spolek německých artoték – Artothekenverband Deutschland, který sdružuje a podporuje všechny půjčovny umění v Německu. Následně byla pozvána na jejich zasedání v Hanoveru, kde se seznámila s vedoucí artotéky v Kolíně nad Rýnem, Astrid Berdenheuer. Té se myšlenka vzniku artotéky v Moravské galerii líbila a nabídla zapůjčení vybraných grafik. Realizaci tohoto projektu jednoznačně podpořila i vídeňská artotéka muzea MUSA, která poskytla metodickou podporu při přípravách. MG chce i nadále

rozšiřovat kontakty s partnerskými organizacemi a v budoucnosti vytvořit mezinárodní síť půjčoven výtvarného umění a designu.⁴⁶

3.3.7 Doprovodné akce

Zatím jsou doprovodné akce omezené na informativní exkurze pro odborníky – knihovníky, studenty nebo pracovníky muzeí a galerií, kteří se o tento projekt zajímají. Díky grantu česko-rakouské spolupráce programu INTERREG však získala artotéka příslib finančních prostředků právě na rozvoj doprovodných programů. Po vzoru rakouských artoték tak plánuje lektorské oddělení do budoucna vytvořit pracovní listy o artotéce pro různé věkové skupiny nebo natočit videa s umělci, která by měla sloužit jako nástroj pro zájemce o výtvarné umění k získání důvěrnějšího vztahu k umělci nebo dílu. Dále připravují koncepty vzdělávacích programů pro střední a základní školy, dospělé i seniory nebo komentované prohlídky s kreativními dílnami. Ze zahraničí také převzali myšlenku návštěv ateliérů umělců. Tyto návštěvy by v budoucnu byly organizované pro přihlášené zájemce, které by vedl kurátor. Účastníci by navštívili dva až tři ateliéry v Brně nebo okolí, diskutovali s umělcem a celý den strávili v mimo galerijních prostorech.

V dubnu 2019 se konalo mezinárodní sympozium ŽÍT S OBRAZY - Artotéka jako možný způsob prezentace současného umění a edukace. Na sympoziu proběhla diskuze o naplňování poslání artoték a jejich významu pro muzea a knihovny. Projednávaly se zde také otázky provozu artoték a problematiky budování jejich sbírek. Na tuto akci přijali pozvání zástupci Artothek Niederösterreich v Kremži, vedoucí artotéky muzea MUSA ve Vídni i předsedkyně spolku německých artoték Artothekenverband Deutschland a vedoucí artotéky v Kolíně nad Rýnem Astrid Bardenheuer. Svůj názor na artotéky představila také rakouská umělkyně Anne Glassner, která se ve své práci zabývá hranicemi mezi privátním a veřejným prostorem. Nechyběli ani zástupci českých artoték z Prahy, Brna a Plzně.

⁴⁶ PETERKOVÁ, Lenka. ref.30

4. Zahraniční artotéky

Artotéky mají bohatou tradici především v zemích západní a severní Evropy (Nizozemí, Švédsko, Dánsko, Německo,...) a v USA. V této kapitole budou blíže představeny vybrané artotéky z Německa, Rakouska a USA, a jejich fungování při muzeích, školách a jako samostatné celky.

4.1 Německo

V Německu jsou artotéky bohatě zastoupeny. V roce 2019 má Německo 107 aktivních veřejných artoték, nejvíce se jich pak nachází ve spolkové zemi Severní Porýní-Vestfálsko, kde se jich nachází 30. Všechny tyto veřejné půjčovny umění jsou sdružovány v neziskovém Spolku německých artoték (Artothekenverband Deutschland e. V.), který byl založen v roce 2000. Toto sdružení organizuje pravidelná setkávání a semináře, sbírá a vyhodnocuje informace o německých artotékách, vede seznam adres artoték, pomáhá při zakládání nových půjčoven, vydává publikace o artotékách a propaguje jejich činnost.⁴⁷ Na každoročním setkání si zaměstnanci artoték vyměňují zkušenosti, kontakty a diskutují o budoucnosti artoték. Spolek také navazuje kontakty a spolupráci se zahraničními artotékami. Od roku 2017 je předsedkyní tohoto spolku Astrid Bardenheuer, která je současně vedoucí Artotéky (Prostoru pro mladé umění) v Kolíně nad Rýnem.

4.1.1 Artotéka – Prostor pro mladé umění v Kolíně nad Rýnem

Tato artotéka byla založena v roce 1973 díky tehdejšímu řediteli městské knihovny Horstu-Johannesu Tümmersi. V 60. a 70. letech nastal velký rozmach artoték v Německu a Kolín, jakožto město kam se stěhovalo stále více umělců, byl ideální pro otevření takovéto půjčovny umění. Své umístění artotéka našla v pozdně gotickém měšťanském domě z 15. století v centru města.⁴⁸ Důležitá byla pro artotéku spolupráce s Kolínskou uměleckou asociací, muzeem Ludwig a samotnými umělci.

⁴⁷Artothekenverband Deutschland e.V. *Artotheken in Deutschland* [online]. [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: <http://www.artothek.org/>

⁴⁸ DINGES, Christiane. *Begonnen hat alles als Experiment. Artothek Köln* [online]. [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: <http://www.museenkoeln.de/artothek/seite.aspx?s=1024>

V roce 1993, kdy slavila artotéka 20. let od založení, mělo kvůli úsporným opatřením dojít k jejímu uzavření. Dostalo se jí však obrovské podpory, nejen od umělců, majitelů galerií a kurátorů, ale také od novinářů, politiků, sběratelů i občanů města. K záchraně artotéky přispělo i založení sdružení Přátelé kolínské artotéky (Freunde der artothek Köln) Ruthildou Bürgersovou, které funguje dodnes. Toto sdružení pomáhá s chodem artotéky – financuje roční katalogy a fotodokumentaci všech výstav, pomáhá při opravách prostorů, apod. Členem se může stát ten, kdo vyplní členský formulář a zaplatí roční poplatek. Ten činí pro umělce a studenty 25 €, pro ostatní 40 €. Speciální cena je stanovena pro rodinné členství (65 €). Od roku 1995 je artotéka součástí Městského muzea v Kolíně nad Rýnem a od roku 2005 je přidružena ke Kulturnímu oddělení tohoto města. Díky tomuto spojení funguje i dnes.

Již čtyři roky po otevření využívala artotéka část svého prostoru k výstavám. Ze začátku se jednalo pouze o kolínské umělce, dnes prezentuje tvorbu i dalších německých a zahraničních výtvarníků. Výstavy nejsou omezeny na určitý typ děl - vystavují se malby, kresby, fotografie, plastiky, ale i videoinstalace, prostorové práce a performance. Díky architektonickému řešení budovy je vhodná právě i pro tyto novější formy umění. Umělce, kteří by mohli v artotéce vystavovat, navrhuje odborná rada, která sestává z kurátorů muzea Ludwig, Kolínské umělecké asociace a Muzea umění arcidiecéze v Kolíně nad Rýnem (KOLUMBA).⁴⁹ V artotéce prezentují svoji tvorbu jak renomovaní umělci, tak i mladí, dosud neznámí výtvarníci, pro které tato zkušenost často bývá začátek jejich umělecké kariéry. Při výběru děl a jejich následné instalaci nechává artotéka umělcům volnou ruku. Zajišťuje pouze propagaci výstavy, pojištění děl a zprostředkovává jejich prodej. Od vystavujících umělců nakupuje také sama artotéka. Do své sbírky takto získává z každé výstavy jedno dílo. Doplnuje tak kolekci děl ze 70. let o současné umění.

Sbírka artotéky obsahuje kolem 1 400 děl. Jedná se především o práce na papíře, fotografie a malby. Zastoupeny jsou i sochy, objekty, vitráže nebo textilní práce. Pokud je to možné, jsou díla adjustována. Roční registrační poplatek činí 5 €,

⁴⁹ DINGES, Christiane. ref. 40

poplatek za zapůjčení díla 6 € včetně pojištění. Díla jsou zapůjčována na dobu 10 týdnů s možností jednoho prodloužení.

V online katalogu lze filtrovat podle různých kritérií – autora, techniky, rozměrů, data vzniku nebo klíčového slova. Obrázek je jen u těch děl, ke kterým má artotéka autorská práva. U jednotlivých děl je také informace o dostupnosti díla a odkazy na další informace o autorovi.

Artotéka již několik let spolupracuje s pedagogy mateřských, základních a středních škol a vzdělává je v oblasti umění. Pedagogové pak pracují jako multiplikátoři a vytvářejí své vlastní projekty pro děti spojené s díly z artotéky. V létě roku 2018 bylo uspořádáno symposium na téma Jednou umění, prosím! (Einmal Kunst, bitte!), kde pedagogové prezentovali své projekty. Diskutovalo se zde také o tom, proč umění zlepšuje klíčové kompetence dětí, jaké jsou možnosti kulturního vzdělávání v artotékách a jak je možné toto vzdělávání dětí pomocí artoték podpořit. Všechny důležité informace o kulturním vzdělávání z tohoto symposia jsou zaznamenány v knize, kterou je možno si nechat zaslat nebo si ji stáhnout z webových stránek artotéky.

4.2 Rakousko

Na rozdíl od Německa nemá Rakousko tak velký počet půjčoven umění. Existují zde pouze tři artotéky, které se však těší oblibě a podpoře ze strany měst. Mimo tyto artotéky je zde jedna soukromá artotéka uměleckého spolku, půjčující fotografie, a artotéka spravující sbírku ministerstva, která díla veřejnosti nepůjčuje. Díla ze sbírky této artotéky může veřejnost vidět na příležitostných výstavách.

4.2.1 Artotéka MUSA, Vídeň

Vídeňská artotéka vznikla v roce 1979 po vzoru artoték otevíraných v Německu. Nápad přišel od tehdejšího radního pro kulturu, pozdějšího primátora města Vídně, Dr. Helmuta Zilka.⁵⁰ Artotéka se stala součástí spolku Alte Schmiede, který podporoval umělecké aktivity ve městě. V prostorách spolku se konaly přednášky, koncerty, autorská čtení a nechyběly ani výstavy mladých výtvarníků. V roce 2007

⁵⁰ ŠEDO VÁ, Táňa. MUSA podporuje Múzu: vídeňská výtvarná scéna. *Bulletin Moravské galerie v Brně*, 2010, **66**, s. 18-23. ISSN 0231-5793. ISBN 978-80-7027-216-9.

se artotéka přestěhovala do nových prostor muzea MUSA. Je jednou ze tří složek této instituce, která obsahuje muzeum, startovací galerii (Startgalerie) a artotéku. Došlo tak ke spojení třech oblastí prezentace výtvarného umění na jedné výstavní ploše. Muzeum tvoří prostor pro prezentaci tematických výstav, startovací galerie je plocha určená mladým začínajícím vídeňským umělcům a v artotéce si občané Vídně mohou umělecká díla zapůjčit do svých domovů.

Práce v artotéce i muzeu pochází ze sbírky uměleckých děl kulturního odboru města Vídně. MUSA představuje jednu z největších sbírek svého druhu v Rakousku a v současné době zahrnuje 40 000 objektů všech uměleckých oborů,⁵¹ z toho je asi 1 900 děl k dispozici v artotéce. Sbíрка je systematicky budována již od roku 1951. Nabízí tak přehled vývoje vídeňského umění. Sbíрку založil první poválečný radní pro kulturu města Vídně Viktor Matejka, velký sběratel umění. Ve svých počátcích sbírka sloužila jen jako podpora vídeňské umělecké scény. Díla byla většinou umístěna v kancelářích magistrátu nebo sloužila jako výzdoba chodeb a školních tříd. V roce 1974 byla díla s větší finanční hodnotou převedena do sbírky Wien Museum, kde jich je část dodnes.⁵² S přibývajícím významem sbírky se nabízela otázka zpřístupnění těchto uměleckých děl veřejnosti. V roce 1979 tak vznikla artotéka.

Sbíрка je tvořena nákupy na základě výběru odborné komise sestavené ze zástupců uměleckých spolků, vysokých uměleckých škol, muzeí a magistrátu. Ročně má komise na výběr přibližně ze sta umělců. Nabídky na nákup díla mohou komisi učinit umělci spojení jakýmkoliv způsobem s Vídní. Sbíрку dotváří dary umělců a sběratelů. V kolekci jsou zastoupeny malby, grafiky, fotografie, sochy, videa i filmy. Většina zakoupených děl putuje do depozitáře, kde čekají na vhodnou výstavu, kde by mohly být prezentovány, některá najdou své umístění v artotéce. Fond artotéky je neustále obměňován, nové práce přicházejí a některá starší a choulostivější díla jsou navracena do depozitáře.

Artotéka své služby poskytuje osobám žijícím ve Vídni a zaměstnancům magistrátu. Její kolekci tvoří výlučně práce na papíře, tedy kresby, grafiky, akvarely, koláže, kvaše aj. Na výběr je ze dvou formátů. Všechny práce jsou paspartované

⁵¹ MUSEUM- MUSA – Museum|Startgalerie|Artothek. *Wien Museum MUSA* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <http://www.musa.at/museum>

⁵² ŠEDOVI, Táňa. ref. 40

a zarámované v hliníkovém rámu s plexisklem.⁵³ Poplatek za dílo na měsíc činí 2,50 € a obsahuje i pojištění. Celkem je možné si vypůjčit až 4 díla po dobu jednoho roku. V nabídce má artotéka i poukázky na zápůjčku v hodnotě 5 €. Jejími zákazníky jsou soukromé osoby i malé firmy (ordinace, advokátní kanceláře, atd.), které mají možnost vypůjčit si najednou až 10 prací, které si mohou ponechat 1-12 měsíců.

Od 1. 1. 2018 je celá instituce MUSA přičleněna k Wien Museum. S tím přišly také nové podmínky pro sbírku MUSA, která byla převedena taktéž. Sběrka MUSA byla jednotná, ale jelikož z právního hlediska není možné půjčovat díla ze sbírky muzea veřejnosti, musela být rozdělena na sbírku artotéky a sbírku muzea. Již tedy není možné např. obměňovat fond artotéky ze sbírky muzea. Zástupci města Vídeň se také rozhodli zmenšit rozpočet na nákup nových děl do sbírky z důvodu potřeby těchto financí na jiné kulturní aktivity.

4.3 USA

V USA vytvořili první artotéku již v roce 1891. V současnosti zde artotéky stále fungují – některé při školách, muzeích či knihovnách, některé jako samostatné projekty umělců. Nachází se hlavně ve velkých městech jako je Denver, Seattle nebo Chicago. Jejich posláním je propojení komunity skrze umění a podpora současných umělců.

4.3.1 Minneapolis Art Lending Library (MALL)

Nezisková organizace MALL vznikla jako projekt tří amerických umělců – Maca Balentina, Julie Castonové a Larsena Husbyho v roce 2013. Při studijní návštěvě Evropy byli nadšeni artotékami v Německu a Francii a rozhodli se zprostředkovat podobnou zkušenost i obyvatelům Minneapolis. Jedná se o projekt na podporu umělců a sdílení uměleckých děl v komunitě města.

Artotéka v Minneapolis začínala ve výstavních prostorách jídelny v bytě v Jižní Minneapolis. Nemá však žádnou stálou adresu. Zájemcům o výpůjčku je otevřena každé tři měsíce podle stanoveného rozvrhu. Vracení děl funguje stejně. Pokaždé

⁵³ Artothek | MUSA – Museum|Startgalerie|Artothek. *Wayback Machine* [online]. 2003 [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20121024001258/http://www.musa.at/artothek/musa-informationen/artothek>

se akce koná na jiném místě. Většinou se jedná o rekreační střediska či knihovny. Zapůjčit dílo si může každý, kdo předloží doklad totožnosti s trvalou adresu a podepíše smlouvu o výpůjčce. Neexistuje žádný poplatek za půjčení díla. Vše je založeno na důvěře. Očekává se, že uživatelé budou dílo chránit před poničením a vrátí jej ve stanovený čas.⁵⁴ Pokud dojde k poškození či zničení díla, musí vypůjčitel dílo zaplatit. Jelikož jsou pro vrácení děl určené data a časy, je možné se při nevyhovujícím termínu s artotékou domluvit, kdy bude dílo vráceno. Při nedodržení termínu vrácení a nedohodnutím se s artotékou, platí uživatelé 5\$ za každý den zpoždění.

Uživatelé si mohou vypůjčit jedno dílo po dobu, která se pohybuje kolem dvou až tří měsíců. Přesné datum, čas a místo pro vrácení je určeno v rozvrhu artotéky. Ve sbírce této půjčovny se vyskytují kresby, malby, fotografie, tisky, koláže, keramika i menší sošky. Všechny práce jsou originály a jsou kryty pojištěním. Kolekce se neustále proměňuje, počet děl se pohybuje kolem 100 ks. Tvoří ji díla současných umělců (začínajících i zkušenějších) z oblasti Minneapolis. Až na pár výjimek je možné práce odkoupit. V případě takového zájmu artotéka zprostředkuje kontakt mezi umělcem a zájemcem o dílo. MALL nabízí cenově velmi dostupná díla, která nejsou prostorově náročná.

Z větší části je sbírka tvořena díly, které má artotéka zapůjčené od umělců. Další pak získala nákupem nebo darem. Dvakrát ročně artotéka vyhlašuje výzvu na nová díla do své kolekce. Práce vybírá její kurátorský tým. Pro všechna díla v artotéce platí omezení velikosti a hmotnosti. Nesmí vážit víc než 25 liber a nemohou být větší než 28" x 28" x 20" (V x Š x H). Práce na papíře musí být adjustovány a připraveny k zavěšení.⁵⁵ Umělci, kteří jsou součástí tohoto projektu, rádi svá díla propůjčí, protože je to zároveň možnost, jak je prodat. Zároveň mají možnost kdykoliv požádat o jejich vrácení.

Díky finančním prostředkům, které MALL obdržela od Metropolitní regionální rady umění (Metropolitan Regional Arts Council), může od roku 2018 poskytnout

⁵⁴ Borrow - The Minneapolis Art Lending Library. *The Minneapolis Art Lending Library* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <http://www.artlending.org/borrow.html>

⁵⁵ Artist Submission - The Minneapolis Art Lending Library. *The Minneapolis Art Lending Library* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <http://www.artlending.org/artist-submissions.html>

umělcům, kteří mají v artotéce svá díla, stipendia ve výši 50\$ za každé dílo.⁵⁶ Další výhodou pro umělce je fakt, že pokud dojde k prodeji díla, MALL si vezme jen malé procento ze zisku na pokrytí nákladů prodeje.⁵⁷ Pokud by svá díla prodávali v galeriích, dostanou pouze 40-50%.

Jako další podporu nabízí artotéka umělcům možnost pořádání uměleckého workshopu na výpůjčních akcích. Program by měl být přístupný a zábavný pro široké publikum, představit umělcovu práci a techniku a zapojit účastníky do kreativní činnosti spojené s uměním. Za tento program je umělci zaplacená částka 300\$ a má možnost mít až tři své práce v artotéce.⁵⁸

Jelikož je MALL nezisková organizace, její financování plyne z dotací, grantů a od sponzorů a dárců. Na její fungování může přispět kdokoliv. Důležití jsou pro ni také partneři, kteří poskytují prostor pro výpůjční akce. Vedle několika stálých zaměstnanců pracuje pro MALL spousta dobrovolníků, kteří pomáhají při půjčování a vracení děl na akcích.

4.3.2 Massachusetts Institute of Technology (MIT)

Univerzita MIT měla vždy velice kladný vztah k umění. Svým studentům nabízí mnoho uměleckých mimoškolních programů, které jsou velice oblíbené. V jedné z mnoha výstavních prostor vznikl Student Lending Art Program. Ten umožňuje studentům půjčit si originální umělecká díla ze sbírky MIT List Visual Arts Center do svých pokojů na kolejích. Tato služba zde funguje již od roku 1969.

Kolekce obsahuje asi 650 originálních uměleckých děl, především fotografií a grafik vytvořených nejrůznějšími technikami. Jsou zde zastoupeny litografie, dřevoryty, sítotisky, linoryty, lepty aj. Ve sbírce jsou k zapůjčení práce světoznámých umělců - Pabla Picassa, Joana Miró, Claese Oldenbura a dalších významných jmen

⁵⁶ O'LOUGHLIN, Margie. Lending art library on the move, but has roots in South Minneapolis. *Longfellow Nokomis Messenger* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <http://www.longfellownokomismessenger.com/lending-art-library-on-the-move-but-has-roots-in-south-minneapolis/>

⁵⁷ KLABUNDE, Ryan. Borrow before you buy. *Twin cities PBS Original: More to Minnesota* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://www.tptorignals.org/borrow-before-you-buy/>

⁵⁸ Artist Fellowship – The Minneapolis Art Lending Library. *The Minneapolis Art Lending Library* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <http://www.artlending.org/artist-fellowships.html>

nejen amerického umění. V katalogu je zatím asi 200 prací, brzy by měla být zdigitalizována i ostatní.⁵⁹ U každého díla je jeho název, autor, datum vzniku, technika, rozměry a jakým způsobem byl získán (dar, nákup). V roce 2018 přibylo do sbírky 14 nových děl. Díla jsou získávána za finanční podpory dárců a nadačních fondů.

Systém půjčování je částečně založen na náhodě. Studenti si v září během dvoutýdenní výstavy sbírky MIT List Visual Arts Center mohou prohlédnout všechna dostupná díla a vybrat si pět, o které by měli zájem. Poté pracovníci galerie spustí loterii, která podle preferencí určí, jaké dílo kdo dostane. Studenti jsou pak informováni prostřednictvím e-mailu.⁶⁰ Z vybrané práce se mohou těšit celý školní rok. Každý rok je o tuto službu velký zájem a ne vždy dokáže nabídka uspokojit poptávku. Podle průzkumu z roku 2017 navštívilo výstavu 4000 studentů, kteří zhlédli kolekci 600 děl. Do loterie jich pak vstoupilo 862 zájemců, v roce 2018 již o 100 více.⁶¹

Dalším projektem MIT List Visual Arts Center je Campus Loan Art Program. Ten umožňuje i zaměstnancům školy vypůjčit si umělecké dílo a oživit si tak svou kancelář. Kolekce děl pro tyto účely je tvořena ze stálých sbírek Institutu současného a moderního umění. Ta obsahuje grafiky, fotografie, malby a malé sošky. Za dlouhodobou výpůjčku každého díla je účtován poplatek 75\$.⁶²

⁵⁹ Featured artworks – MIT Student Lending Art Program. *MIT List Visual Arts Center* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://www.mitartlending.com/featuredartworks>

⁶⁰ The exhibition - MIT Student Lending Art Program. *MIT List Visual Arts Center* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://www.mitartlending.com/the-exhibition>

⁶¹ By the numbers - MIT Student Lending Art Program. *MIT List Visual Arts Center* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://www.mitartlending.com/by-the-numbers>

⁶² Campus Loan Art Program. *MIT List Visual Arts Center* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://listart.mit.edu/collections/campus-loan-art-program>

5. Jak zřídit artotéku

Jedním z cílů této práce je poskytnout zájemcům o vytvoření artotéky dostatečné informace k vytvoření vhodných podmínek pro vybudování artotéky. Tato kapitola tak slouží jako návod na artotéku a uvádí, jaké kroky je třeba podniknout před jejím otevřením. Návod je vhodný především pro veřejné artotéky, které by byly součástí větších institucí.

1. Určení

Prvním krokem k vybudování artotéky je určení, v jaké organizaci se bude nacházet. Zda půjde o půjčovnu umění ve veřejné knihovně, muzeu, škole či jiné instituci, a zda půjde o státní, krajskou, městskou nebo soukromou organizaci. Nadřazená instituce totiž bude určovat organizační a provozní aspekty, nabízené služby, kvalitu umělecké sbírky apod.

2. Financování

První možností jsou finance od zřizovatele. Pokud se však jedná o státní nebo krajskou instituci, financí na takovéto projekty mnoho není. Zřizovatel upřednostňuje financování svých stěžejních služeb a projektů. Pro artotéky je tak nejschůdnější cestou k získání potřebného obnosu druhá možnost, a to financování projektu soukromými sponzory. V dnešní době tuto podporu nabízí především finanční instituce typu bank a pojišťoven, které samy vlastní rozsáhlé umělecké sbírky. Po vzniku artotéky lze zkusit podat žádosti o granty a dotace na nákup děl nebo jejich ochranu. Jelikož je artotéka vzdělávací aktivitou, lze žádat o pravidelné dotace na kulturu na magistrátu města nebo kraje. K mezinárodním možnostem patří grantové programy jako např.: Interreg, Fond malých projektů, Fond budoucnosti, Kreativní Evropa, Central Europe atd.

3. Tým

Je nutné sestavit tým zaměstnanců, který se bude připravě a později i provozu artotéky věnovat. V tomto týmu by neměl chybět kurátor, který by zodpovídal za výběr umělců a děl, produkční a lektor. Ten by měl mít na starosti vytváření doprovodných programů artotéky, ať už pro děti či dospělé. Chybět by neměl ani

pracovník propagace, jehož úkolem by bylo zajistit projektu dostatečnou publicitu a vytvoření propagačních materiálů. Všichni členové týmu by měli společně dobře kooperovat a být odhodlaní pro projekt artotéky udělat maximum.

4. Zřizovací listina

Z právního hlediska je nutné zakotvit vznik artotéky ve zřizovací listině jejího zřizovatele. V případě MG spadá artotéka do vzdělávacích aktivit galerie, proto může díla půjčovat soukromým nebo právnickým osobám. Na díla ze sbírky artotéky se nevztahují deponitární pravidla a díla tak mohou být zapůjčována veřejnosti podle stanovených výpůjčních podmínek stejně jako např. knihy

5. Příprava dokumentů

Pro provoz artotéky se musí připravit několik dokumentů. Jedná se především o vzory darovacích a kupních smluv a vzory výpůjčního protokolu. Dále je nutné ustanovit výpůjční podmínky a podmínky pro zacházení s díly. Vhodné je také artotéku připojit ke stávajícímu provoznímu řádu instituce. Musí se stanovit, zda se budou za půjčování obrazů vybírat poplatky či nikoliv; pokud ano, jaká bude jejich výše a zda budou stejné pro fyzické i právnické osoby. Výše poplatku by měla odpovídat typu díla a době zápůjčky. U veřejných artotéky by poplatky neměly být příliš vysoké, aby neodradili případné zájemce. Důležité je určit, na jak dlouhou dobu si vypůjčitel smí dílo ponechat doma. Jestli bude možná jen krátkodobá zápůjčka (1-2 měsíce) nebo i dlouhodobější (půl roku až rok). Na zvážení je také možnost prodloužení zápůjčky.

5. Akvizice

Velmi důležitým krokem je nastavení akviziční strategie. Musí se rozhodnout, jaké práce budou ve sbírce artotéky zastoupeny. Zda půjde pouze o originály nebo i reprodukce, o práce na papíře nebo i o plátna či dokonce plastiky, zda budou omezeny rozměry díla či nikoliv. Dobré je určit si, jestli v artotéce budou zastoupeni jen regionální umělci, umělci tvořící v ČR nebo i zahraniční výtvarníci; popřípadě zda se artotéka bude soustředit na mladé současné absolventy uměleckých škol, umělce střední a starší generace nebo bude ve své sbírce mít díla i již zesnulých autorů. Je nutné si ujasnit, jak bude probíhat výběr děl – jestli jej bude mít na starosti

jen jeden kurátor nebo pravidelně se scházející komise interních odborníků či přizvaných externistů. Sbírkou artotéky, fungující při muzeu či galerii, může být vytvořena i vyčleněním vybraných děl ze sbírky muzejní instituce, která artotéku provozuje. Tyto artotéky mají, na rozdíl od artoték ve veřejných knihovnách či školách, výhodu v podobě kontaktů na umělce, se kterými muzeum spolupracuje nebo má jejich díla ve sbírce. Artotéka, která není vedena muzeem či galerií, si musí obstarat kontakty na umělce sama. Její zaměstnanci by měli navštěvovat výstavy současných umělců a sbírat kontakty takto. Je možné navázat také spolupráci s vysokými uměleckými školami, které by mohly doporučit a poskytnout kontakt na některé své studenty či absolventy. Při nízkém rozpočtu na nákup děl lze oslovit ostatní artotéky (z ČR nebo i ze zahraničí) o pomoc s vytvořením sbírky. Tyto artotéky mohou poskytnout dary nebo dlouhodobé zápůjčky ze svých sbírek. Vznikne tak spolupráce, která se může dále rozvíjet. Požádat o dary či zápůjčky lze samozřejmě také samotné umělce, sběratele či majitelé galerií.

6. Pojištění

Jelikož mají díla vyšší finanční hodnotu a půjčují se veřejnosti, je nezbytné je pojistit. Je vhodné díla pojistit proti krádeži, přírodním živlům (povodni, požáru) a vandalismu. Vypůjčitelé musí být seznámeni s tím, jak s dílem zacházet a kam hlásit případné škody. Pojistka by měla být součástí výpůjčního poplatku a dílo chránit po celou dobu zápůjčky včetně transportu. U rozměrnějších nebo finančně hodnotnějších děl by měla artotéka zajistit transport díla, jeho instalaci i deinstalaci. Díla menších a středních rozměrů si mohou vypůjčovatelé odnést sami, popřípadě jim může artotéka nabídnout transport i těchto děl. Všechny transporty zajištěné artotékou mohou být zpoplatněny. Výška poplatku se určí buď v závislosti na rozměrech díla, uražené vzdálenosti nebo se zvolí konstantní cena. Poplatek může i nemusí zahrnovat instalaci popř. deinstalaci díla.

7. Grafika

Jelikož se jedná o službu související s uměním, měla by tedy být i grafická stránka dobře propracovaná. Nejlepší volbou je proto profesionální grafik, který by navrhl jednotný vizuální styl všeho, co s artotékou souvisí. Ať už jde o webové stránky a katalog, pozvánky, vizitky, plakáty nebo výpůjční podmínky.

8. Architektonické řešení

Pro artotéku je nejvhodnější samostatná místnost (místnosti) s dobrým přirozeným osvětlením. Doporučuje se také zřídit zkušební prostor, kde by si zájemce ověřil, jak na něj dané dílo působí na zdi.⁶³ Vypracováním architektonického řešení úložného prostoru, popř. i celého interiéru, je dobré pověřit architekta. Je potřeba mít na paměti typy děl, která jsou ve sbírce a promyslet, kde a jak budou uložena – zda v regálech, skříních s výsuvnými stěnami nebo samostatně stojících stěnách. Takto si je zájemci budou moci vybrat osobně. Je možné díla uchovávat i v depozitářích. V tom případě si je zájemci budou moci prohlédnout a vybrat pouze v on-line či tištěném katalogu. Vše samozřejmě záleží na prostorových možnostech budoucí artotéky. Pro výrobu úložné skříně či stěn je nejvhodnější oslovit firmy zabývající se výrobou mobiliáře do depozitářů. Pro MG zajistil výrobu, dodání a montáž skříně s výsuvnými stěnami brněnský podnikatel Tomáš Gabryš, zabývající se výrobou kovových konstrukcí.

9. Adjustace

Nezbytné je také určit si typ adjustace. Díla na papíře by měla být chráněna sklem nebo plexisklem a zarámována (dřevěný, plastový nebo kovový rám). U pláten není adjustace možná, tudíž vyžadují větší ochranu při přepravě. Proto je třeba zaměřit se také na obaly, určené pro transport děl. Mohou to být kartonové krabice různých velikostí, bublinkové fólie, tubusy, desky, tašky z netkané textilie a další. Vždy záleží na typu přepravovaného díla. Všechna díla musí mít označení od artotéky, tzn. signaturu, kód, název díla, autora a kontaktní údaje artotéky. Logem s webovou adresou artotéky by měly být opatřeny všechny přepravní obaly, aby tak propagovali artotéku.

10. Webový katalog

Důležité je nastavení webového katalogu artotéky (co všechno umožní zájemcům o díla). Jestli bude možné jen prohlížení sbírky nebo i rezervace a objednání, filtrování podle různých kritérií a zda budou doplněny informace o autorovi (např. jeho životopis, další díla apod.) nebo dostupnosti. Nutné je v katalogu u každého díla

⁶³ JIREČKOVÁ, Olga. Artotéka. *Čtenář: měsíčník pro práci s knihou*. 1979, roč. 31, č. 3, s. 89-91. ISSN 0011-2321

uvést autora, jeho název, rozměry popřípadě techniku a rok vzniku. Pro lepší představu případných zájemců je vhodné v katalogu zobrazit miniaturu samotného díla. U artoték fungujících při knihovnách je lepší propojit oba katalogy pro usnadnění práce jak zaměstnanců, tak i uživatelů. Ti si tak budou moci vybírat dílo a zároveň i literaturu bez složitého přepínání mezi katalogy.

11. Doprovodné služby

Vhodné je doplnit artotéku dalšími službami jako např. půjčování literatury, související s díly a umělci ve sbírce, pořádání výstav zastoupených autorů, vzdělávací programy pro školy i veřejnost, diskuze s umělci, workshopy, apod. Je možné se inspirovat u jiných artoték, které mají s pořádáním těchto doplňujících aktivit větší zkušenosti. Dobré je navázat kontakty se školami (ať už mateřskými, základními či středními) a jejich pedagogy, kteří by využívali díla z artotéky pro své vzdělávací projekty.

12. Propagace

Před otevřením artotéky je potřeba udělat jí vhodnou mediální kampaň – psát na sociální sítě a do médií, vytvořit tištěnou propagaci v podobě plakátů a letáčků a bavit se s lidmi o vašem plánu. Tím získáte průzkum trhu, zjistíte, zda je po tomto typu služby poptávka a oslovení lidé budou vaši myšlenku šířit dál a propagovat ji. Skvělé je prezentovat projekt artotéky na knihovnických konferencích, výstavách a veletrzích ať už v ČR nebo v zahraničí.

Závěr

Artotéky jsou speciální půjčovny umění fungující při muzeích, knihovnách, školách či uměleckých spolcích. Mohou být spravovány také městem nebo být samostatnou neziskovou organizací. Ve svém fondu mají především originální umělecká díla, nabízet mohou však i reprodukce slavných obrazů světových malířů. Jako doplněk ke grafickým dokumentům půjčují některé artotéky také odbornou literaturu zaměřenou na užité umění, grafiku, dějiny umění, apod. Tento knižní fond mají především artotéky v knihovnách. Posláním artoték je podpořit současné umělce a zprostředkovat umělecká díla za malý poplatek veřejnosti. Tím dochází k vytvoření vztahu k umění a dalšího estetického vzdělání.

Artotéky se postupně dostávají i do českého prostředí. Existují zde dvě veřejně přístupné artotéky. Obě jsou součástí knihoven a půjčují zároveň i odbornou literaturu související s grafickým fondem. Další artotéka je pro veřejnost uzavřena. Sbírkou je majetkem města a slouží pro jeho prezentaci. Několik soukromých galerií a umělců mimo prodej děl nabízí i jejich pronájem. Tyto pronájmy mají však více komerční charakter než je tomu u veřejných artoték, kde je půjčování umění většinou úplně zdarma nebo jen za malý poplatek.

Největší prostor v této práci má Artotéka Moravské galerie, otevřená v roce 2017. Jedná se o nejnovější artotéku v ČR. Postupně doplňuje svůj grafický fond a dostává se do povědomí společnosti. Díky spolupráci s artotékami v Německu a Rakousku má velmi propracovaný systém fungování. Zároveň díky tomu, že našla umístění právě v knihovně Moravské galerie, má kontakty na umělce a mohou s ní pracovat odborní zaměstnanci této instituce. Tato kapitola vzešla především z vlastního poznání artotéky a informací od iniciátorky projektu a vedoucí knihovny.

Cílem této práce bylo popsat artotéky v ČR a objasnit jejich chod. V české literatuře není zatím žádná publikace, věnující se této problematice. Existuje pouze několik diplomových prací, které se tomuto tématu, více či méně, věnují. Dále je několik článků o artotékách v novinách a časopisech, převážně z období otevření pražské artotéky. Přínosem této práce by měl být také postup, jak artotéku vybudovat.

Použitá literatura

1. *Artotéka města Plzně* [online]. Plzeň, 2006 [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: <http://www.artotekaplzen.cz/>
2. *Artotéka Moravské galerie v Brně* [online]. Brno [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: <http://artoteka.moravska-galerie.cz/#/>
3. Artothek | MUSA – Museum | Startgalerie | Artothek. *Wayback Machine* [online]. 2003 [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20121024001258/http://www.musa.at/artothek/musa-informationen/artothek>
4. Artothekenverband Deutschland e.V. *Artotheken in Deutschland* [online]. [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: <http://www.artothek.org/>
5. Campus Loan Art Program. *MIT List Visual Arts Center* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://listart.mit.edu/collections/campus-loan-art-program>
6. DINGES, Christiane. Begonnen hat alles als Experiment. *Artothek Köln* [online]. [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: <http://www.museenkoeln.de/artothek/seite.aspx?s=1024>
7. *Galerie Petr Novotný* [online]. 2003 [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: <https://www.galeriepn.cz/>
8. Galerie Ratolest. *Ratolest Brno* [online]. 2003 [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://www.ratolest.cz/galerie-ratolest/>
9. HAGENSTRÖM, Juliane. *Bilder verleihen wie Bücher: Artotheken und der Einsatz von Kommunikationspolitik als Marketinginstrument*. Bibliothek. Forschung und Praxis, 1999, vol. 23, no. 3. Dostupné z: <https://www.degruyter.com/downloadpdf/j/bfup.1999.23.issue-3/bfup.1999.23.3.332/bfup.1999.23.3.332.pdf>
10. HAIGHT, Sarah. *American art lending, 1895-1975*. 2006. A Master's Paper for the M.S. in L.S degree. The University of North Carolina at Chapel Hill. Advisor: David Carr.

11. Historique – ADRA. *ADRA* [online]. [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: <https://www.artotheques-adra.com/historique.php>
12. JINDRA, Petr. Dvacet let Artotéky Magistrátu města Plzně. In: *20 let Artotéky města Plzně (1966-2016): výběr z kolekce děl současného výtvarného umění v majetku města Plzně*. Plzeň: Galerie města Plzně, o.p.s., 2015, s. 7. ISBN 978-80-87289-35-8.
13. JIREČKOVÁ, Olga. Artotéka. *Čtenář: měsíčník pro práci s knihou*. 1979, roč. 31, č. 3, s. 89-91. ISSN 0011-2321
14. JOSEFOVÁ, Hana. Artotéka města Plzně slaví dvacetiny. *Plzeňský deník* [online]. 2016 [cit. 2019-04-21]. ISSN 1210-5139. Dostupné z: https://plzensky.denik.cz/kultura_region/artoteka-mesta-plzne-slavi-dvacetiny-20160104.html
15. KLABUNDE, Ryan. Borrow before you buy. *Twin cities PBS Original: More to Minnesota* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://www.tptoriginals.org/borrow-before-you-buy/>
16. Knihovna a Artotéka Moravské galerie v Brně. In: *Youtube* [online]. 13. 10. 2017 [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=UNBWfHY81JQ>. Kanál uživatele Moravská galerie v Brně.
17. Koupě obrazu. *Lukáš Lerch obrazy s vnitřní září* [online]. [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: <https://lukaslerch.cz/koupe-obrazu/>
18. MACHÁČKOVÁ, Pavla. *Problematika artoték ve veřejných knihovnách*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Mgr. Jan Lidmila.
19. MIT Student Lending Art Program. *MIT List Visual Arts Center* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://www.mitartlending.com/>
20. *Moravská galerie v Brně* [online]. Brno, 2010 [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: <http://www.moravska-galerie.cz/>
21. MUSEUM- MUSA – Museum | Startgalerie | Artothek. *Wien Museum MUSA* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <http://www.musa.at/museum>

22. Novinky ze zahraniční knihovnické literatury. *Knihovna*. 2012, roč. 23, č. 1, s. 104. ISSN 1801-3252.
23. O'LOUGHLIN, Margie. Lending art library on the move, but has roots in South Minneapolis. *Longfellow Nokomis Messenger* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <http://www.longfellownokomismessenger.com/lending-art-library-on-the-move-but-has-roots-in-south-minneapolis/>
24. Opatov - Artotéka. *Městská knihovna v Praze* [online]. [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: <https://www.mlp.cz/cz/kontakty/pobocky/opatov-artoteka>
25. PETERKOVÁ, Lenka. Artotéka Moravské galerie v Brně. *S.A.M.*[online]. 2018, č. 5/04, s. 25-34 [cit. 2019-04-21]. ISSN 2570-5989 Dostupné z: <https://studiumartiummagazin.cz/sam-5-04-2018/>
26. POLÍVKOVÁ, Alena. Artotéka. *Naše řeč* [online]. 1984, roč. 67, č. 2 [cit. 2019-04-22]. ISSN 2571-0893. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6454>
27. Pronájem obrazů do kanceláře. *Petra Skopalová* [online]. 2016 [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: <http://petra-skopalova.cz/sluzby/obrazy-do-kancelare/>
28. Pronájem obrazů. *Galerie Marcela Levinská* [online]. 2009 [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: <http://www.artgallery-levinska.net/cz/pronajem-obrazu>
29. Půjčte si obraz! *Městská knihovna v Praze* [online]. Praha, 2010 [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: <https://www.mlp.cz/cz/novinky/621-pujcte-si-obraz/?knihovna=>
30. SODOMKOVÁ, Jana. Artotéka. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001973&local_base=KTD.
31. SOVOVÁ, Eliška. *Specializované informační zdroje v ČR*. Brno, 2008. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Mgr. Jana Nejezchlebová
32. ŠEDO VÁ, Táňa. Historie artoték. *Čtenář: Měsíčník pro knihovny*. 2019, roč. 71, č. 2, s. 43-46. ISSN 0011-2321

33. ŠEDOVIÁ, Táňa. MUSA podporuje Múzu: vídeňská výtvarná scéna. *Bulletin Moravské galerie v Brně*, 2010, **66**, s. 18-23. ISSN 0231-5793. ISBN 978-80-7027-216-9.
34. ŠEDOVIÁ, Táňa. *Specifika veřejných muzeí výtvarného umění a jejich role v procesu komunikace s veřejností: Nástin situace v České republice a její srovnání s rakouským a německým prostředím*. Brno, 2015. Disertační práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce prof. PaedDr. Radek Horáček, Ph.D.
35. *The Chemistry gallery*. [online]. 2012 [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: <http://www.thechemistry.cz/>
36. *The Minneapolis Art Lending Library* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <http://www.artlending.org/>
37. TZ: Výstava na míru – umění v domácnostech i ve firmách. *Artalk.cz - Aktuálně o výtvarném umění* [online]. 2018 [cit. 2019-04-22]. ISSN: 1805-6989. Dostupné z: <https://artalk.cz/2018/02/01/tz-vystava-na-miru-umeni-v-domacnostech-i-ve-firmach/>
38. Umění pro kancelář. *Umění pro kancelář | CUM ARTE spol. s.r.o.* [online]. 2014 [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: <http://www.cumarte.cz/umeni-pro-kancelar>